

# Faşizm, doğuşundan rejimin kuruluşuna kadar - Burjuvazinin işçi sınıfına karşı silahlı kanadı

Leon Troçki Çevresi No. 176  
01/03/2024 tarihinde yayınlandı

## Önsöz

*Bu metin, İtalya'daki Enternasyonalist Komünist Birliği'nin üye grubu L'Internazionale'de yoldaşlarımız tarafından yayınlanan bir broşürün çevirisidir . Broşürde, Mussolini tarafından kurulan faşist hareketin 1920-1922 yılları arasındaki iktidara yükselişi anlatılmaktadır.*

İddia ettiği ve yirmi yılı aşkın bir süre diktatörlüğünü sürdürebilmesini sağlayan "faşist devrim", kesinlikle bir devrim değildi. Bu, İtalyan burjuvazisinin, 1919 ve 1920'deki iki "kızıl yıl" boyunca egemenliğinin proletarya tarafından tehdit edilmesinin ardından verdiği tepkiydi. Bu iki yıl, işçi sınıfının ve aynı zamanda köylülüğün büyük bir bölümünün seferberliğiyle damgasını vurmuştu. Büyük ölçüde sosyalist fikirlere ikna olan İtalyan proletaryası, kapitalist sınıfı devirecek bir devrim arzusunu açıkça ortaya koymuştu. Ancak, güvendiği Sosyalist Parti böyle bir görevden kaçınmış ve gerçek bir devrimci liderlikten yoksun olan işçi sınıfı iktidarı ele geçirmekten uzak kalmıştı. Bu durum, birçokları için devrimin ilk aşamasını oluşturan büyük fabrika işgal hareketinin hayal kırıklığı yaratan sonuçları göz önüne alındığında, Eylül 1920'nin sonundan itibaren açıkça görülmüyordu.

Bu sadece bir erteleme miydi? İki yıldır egemenliği tehdit altında olan İtalyan burjuvazisi, kesinlikle böyle düşünmek için haklıydı. Fabrika işgalleri sona erer ermez, intikam alma ve işçi hareketini ezme kararlılığını gösterdi; böylece sonraki dönem boyunca artık bir tehdit oluşturmayacaktı. Faşist hareket, tüm devlet aygıtının giderek daha açık desteğinden yararlanarak, bunu en büyük şiddetle yapmasının araçlarını ona sağladı. Dolayısıyla faşizmin iktidara yükselişi, bir devrim olmaktan çok uzak, devrimci tehlikeyi yıllarca savuşturmak için tasarlanmış gerçek bir "önleyici karşı devrim" anlamına geliyordu.

Faşizmin yükselişi karşısında, bu saldırıya yanıt veremeyen işçi örgütlerinin liderliğinin atalet ve istifası, iki "kızıl yıl" boyunca takındıkları tavırla tutarlıydı. Kitlelerin beklediği devrimci politikayı o dönemde uygulayamadıkları gibi, faşist saldırıya karşı bir karşı saldırı örgütleyemediler de. Reformist ve aslında burjuva düzenine ve meşruiyetine derin bir saygı duyan bu liderler, burjuvazi onlardan kurtulurken bile, bu düzene ve meşruiyete umutsuzca tutunmaya devam ettiler. Kitlelere güvenmeyen ve içten içe onlardan korkan işçi hareketinin liderliği, mücadeleyi örgütlemenin gerekli olduğu anda dehşet içinde geri çekildi.

*Bu "iki kızıl yıl" ile ilgili olarak, L'Internazionale'de daha önce yayınlanan "Fabrikaların İşgali" başlıklı bir makalenin bu konuya ayrıldığını, Leon Troçki Çevresi broşürlerinin 165. sayısı olarak çevrilerek yayınlandığını hatırlayalım . Son olarak, ekte Troçki'nin 1932'de Nazizmin yükselişi bağlamında yazdığı bir metin yer almaktadır. Almanya'da da faşizm, burjuvazinin devrimci bir proletaryanın varlığının yarattığı tehlikeye verdiği yanıt olarak ortaya çıkıyordu. Troçki, İtalya deneyimini hatırlatarak, yalnızca Almanya'daki durum için değil, başkaları için de geçerli bir uyarıda bulunmuştu: İşçi sınıfı, belirleyici anda gerekli devrimci liderlikten yoksun kalır ve bu nedenle taarruzunu sonuna kadar sürdüremezse, çok ağır bir bedel ödeyebilirdi. Çünkü durumun sıcaklığını hisseden burjuvazi, işçi hareketini ezerek tehlikeyi amansızca ortadan kaldırmaya çalışacaktır.*

**Faşizm, doğuşundan rejimin kuruluşuna kadar - Burjuvazinin işçi sınıfına karşı silahlı kanadı**

Faşizm meselesi bir yeraltı nehri gibidir: İtalyan siyasi tartışmalarında periyodik olarak yeniden su yüzüne çıkar. Buna rağmen, konu üzerinde hâlâ en büyük kafa karışıklığı hüküm sürmektedir. "Post-faşist" sağın, rejimin başardığı "iyi şeyleri" vurgulamaya çalışırken aynı zamanda "Direniş değerleri"nin ritüel kutlamalarına katılan veya katılıyormuş gibi yapan bir anlatısı vardır.

Ancak sağcı siyasi liderler ve onların az sayıdaki entelektüelinin ürettiği karmaşık tarihsel yeniden yapılandırmaları ifşa etmek oldukça kolaydır. Öte yandan, her kesimden kendini "anti-faşist demokrat" olarak tanımlayan siyasi ve kültürel cepheninkiler daha incelikli ve ayrıntılıdır. En az onlar kadar aldattıcıdır.

Yazarları artık hayatta olmasa da, faşizmin doğuşu ve yükselişine dair anlatılar, herkesin erişebileceği zengin bir belge, araştırma ve çalışma zenginliği sunmakta ve faşizmin temel misyonunun ne olduğunu ve hangi çıkarlara hizmet ettiğini vurgulamaktadır. Bizim açımızdan, *gerçeğin devrimci olduğunu bu kadar açık bir şekilde ortaya koyan başka çok az tarihsel dönem vardır.*

Faşistlerin bir numaralı düşmanı işçi hareketi ve özellikle de onun devrimci kanadıydı. Bu bağlamda Mussolini ve yandaşları, burjuvazinin tüm kesimlerinin dile getirdiği düzen ihtiyacının tercümanı oldular.

Yüz yıl öncesinin devrimci işçi militanlarıyla kapitalizmi devirip komünist bir topluma doğru ilerleme umudunu paylaşan bizler için, faşist hareketi ve Mussolini iktidarının ilk yıllarını kısaca ve şematik olarak da olsa analiz etmek için dönemin sendikal, sosyalist ve komünist militanlarının tanıklıklarına dayanmamız doğaldır.

"Demokratlar"ın benimsediği türden resmi antifaşizm, görkemli günleri, resmi anmaları ve ciddi kınamalarıyla, faşizmi " *aynı hatalara düşmemek için* " anlamamız gerektiğini söylemeye devam ediyor. Peki bu ifade tam olarak ne anlama geliyor? Hangi hatalardan bahsediyoruz ve kimler bu hatalardan kaçınmalı?

Faşizmi destekleme, silahlandırma ve finanse etme "hatasını" yapanlar da vardı. Bunlar esasen sanayiciler, bankacılar, büyük toprak sahipleri, yargı, polis ve ordu da dahil olmak üzere devlet aygıtının giderek genişleyen kesimleri, ülkenin en önemli gazeteleri, kral ve sarayı ve elbette Vatikan'dı.

Ve sonra, birçok başka "hata" yapmış olsalar bile, bu "hata"yı yapmayanlar da var. Bunlar proleterler ve özellikle de onların en örgütlü, en siyasallaşmış ve en mücadeleci kesimi.

Faşizmin yükselişine dair en yaygın yeniden canlandırmalardan biri, Mussolini'nin iktidara gelişini İtalyan halkının "güçlü adamlara" olan tercihiyle açıklar.

Ancak "halk" ne edilgen bir seyirciydi, ne de biçimsiz ve farklılaşmamış bir kitle. Çoğu zaman açık bir iç savaş dönüştürülen çok sert bir mücadele tarafından katledildiler ve parçalandılar. Savaşın hemen ardından gelen kriz sırasında, devlet aygıtının kontrolünü tamamen ele geçiren büyük burjuvazi, kendisini eskisinden çok daha büyük ve daha sertleşmiş bir sanayi proleteryası ile karşı karşıya buldu ve onu güçsüz kılmak için her türlü silahı kullandı. Liberal rejim böylece kendi güçlerinin, yani bu evrimi destekleyen egemen sınıfların güçlerinin işleyişiyle kendini faşizme dönüştürdü. "Demokratik" kurumlar faşizmin yükselişine karşı herhangi bir mücadele vermedi, aksine giderek onun dayanak noktası ve örgütsel tabanı haline geldi.

Faşizmin yükselişini "halka" ve onların zayıflıklarına bağlamak, özellikle işçi sınıfına karşı aşağılayıcı bir eylemdir. Faşizm karşısında, İtalyan toplumunun başka hiçbir kesimi, esasen dağınık, parçalı ve içgüdüsel de olsa, bu kadar inatçı ve sürekli bir direniş göstermemiştir. İlerleyen sayfalarda da bunu göstermeye çalışacağız.

### **Savaş, milliyetçilik ve müdahalecilik**

Hicivci karikatürist Giuseppe Scalarini'nin bir karikatürü, faşizmi savaşta temsil eden bir iskeletin kucağındaki bir bebek olarak tasvir ediyordu. Faşizmin "savaş çocuğu" olduğu fikri, sosyalist çevrelerde yaygındı; bu, işçi sınıfı partileri tarafından daha da geliştirilmesi gereken doğru ve içgüdüsel bir fikirdi.

Faşizmin tarihini yazmak için kuşkusuz en azından Büyük Savaş'tan ve onu hemen önceleyen siyasal olaylardan başlamak gerekir.

Birinci Dünya Savaşı *emperyalist bir savaştı* . *Peki emperyalizm nedir? Lenin'in Uzaktan Mektuplar'ından* birinde şu özlü tanımı buluyoruz:

*" Her şey, sermayenin devasa boyutlara ulaştığı gerçeğine dayanıyor. En büyük kapitalistlerden oluşan bir avuç şirket (karteller, sendikalar, tröstler) milyarlarca doları yönetiyor ve tüm dünyayı kendi aralarında bölüyor. Dünyanın tüm yüzeyi paylaşılmış durumda. Savaş, dünyanın yeni bir paylaşımı için iki çok güçlü milyarder grubu olan İngiliz-Fransız grubu ile Alman grubu arasındaki çatışmadan kaynaklanıyor."*

*İngiliz-Fransız kapitalist grubu her şeyden önce Almanya'yı sömürgelelerinden (ki bu fiilen gerçekleşmiştir) ve Türkiye'den mahrum bırakarak yağmalamak istiyor.*

*Alman kapitalist grubu Türkiye'yi ele geçirmek ve sömürge kayıplarını komşu küçük devletleri (Belçika, Sırbistan, Romanya) fethederek telafi etmek istiyor.*

*Bu, kapitalistlerin halkı aldatmak için her zaman kullandıkları "kurtuluş" savaşı, "ulusal" savaş, "hak ve adalet" savaşı ve benzeri ıvır zıvırlarla süslenmiş, burjuva yalanlarıyla süslenmiş çıplak gerçektir .*

Savaşın yaklaşması yeni siyasi ve kültürel akımların doğmasına, bazılarının güçlenmesine ve bazılarının da krize sürüklenmesine yol açtı. İtalya'da, burjuvazinin geniş kesimlerinin teşvik ettiği emperyalizm yanlısı duygularla beslenen Milliyetçi Dernek, 1910 gibi erken bir tarihte ortaya çıktı. Ertesi yıl, Türkiye ile savaş sırasında, milliyetçilerin çılgınca propagandası, şiddeti yüceltmesi ve işçi hareketine yönelik nefreti de dahil olmak üzere, birçok açıdan faşistlerin propagandasının habercisiydi.

Ancak, esas olarak İtalyan tarafının, o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilen Sirenayka ve Trablusgarp'ı (günümüzde Libya) ele geçirmeyi amaçladığı İtalyan-Türk Savaşı, sosyalist saflarda bile yankı buldu. Leonida Bissolati, Ivanoe Bonomi, Angiolo Cabrini ve hatta Arturo Labriola gibi devrimci sendikalistler de dahil olmak üzere bazı liderler, militarist ve emperyalist atmosfer "büyüsüne" kapıldılar ve bu nedenle İtalyan Sosyalist Partisi'nden (PSI) ihraç edildiler.

Hükümet, Giolitti liderliğinde dördüncü kez sömürgeci emellerini bir tür toplumsal talep olarak sunmaya çalıştı. Şair Giovanni Pascoli'nin yazdığı gibi, yoksul bir ülkenin, bir "proleter ulusun" Akdeniz'in diğer yakasındaki topraklarının genişlemesini güvence altına alma iddiasıydı bu. Dahası, çok daha güçlü Fransız ve İngiliz sömürge güçlerine karşı bir meydan okuma havası taşıyordu. Bu yağma savaşını desteklemeyi ve güzelleştirmeyi amaçlayan en kapsamlı doktrin, proleterler ve kapitalistler arasındaki sınıf mücadelesinin yerini artık yoksul ve

zengin uluslar arasındaki mücadeleden aldığını savunan Milliyetçi lider Corradini'den geldi. " Gerçek," diye yazıyordu Corradini, " oldukça basittir : proleter toplumsal sınıflar olduğu gibi proleter uluslar da vardır... İtalya bir proleter ulustur... Ve tıpkı sosyalizmin proletaryanın burjuva sınıflarından kurtuluşunun aracı olması gibi, milliyetçilik de bizim İtalyanlar için burjuvalarımız olan Fransızlardan, Almanlardan, İngilizlerden, Kuzey ve Güney Amerikalılardan kurtuluşumuzun aracı olacaktır " ( *Il volere d'Italia* , Napoli, 1911).

Proletarya ise vatanseverlik çağrılarına ve hatta fethedilecek sömürgelerde yeni verimli topraklar ve iş vaatlerine büyük ölçüde duyarsız kaldı. Aksine, işçiler birliklerin geri çekilmesine karşı güçlü mücadeleler ve anti-militarist grevler örgütlediler. İşte bu grevlerden biri sırasında, o zamanlar uzlaşmaz bir sosyalist olan Benito Mussolini, daha sonra İtalyan Sosyalist Partisi'nin lideri olacak cumhuriyetçi Pietro Nenni ile birlikte tutuklandı.

1912'de sona eren Türkiye'ye karşı savaş, İtalyan devlet aygıtı için iki yıl sonra yaşanacakların bir tür provasını oluşturuyordu. İtalya Krallığı, İtilaf Devletleri (Fransa, Rusya ve Büyük Britanya) ile Alman ve Avusturya İmparatorlukları arasındaki çatışmanın başlamasından neredeyse bir yıl sonra, 24 Mayıs 1915'te savaşa girdi. İtalyan hükümeti bu dönemi hem İtilaf Devletleri hem de Almanya ve Avusturya ile müzakerelerde bulunmak ve savaşa katılımı karşılığında toprak tazminatı talep etmek için kullandı. Nihayetinde Fransa ve Büyük Britanya'nın yanında savaşa girdi. Bu tarafsızlık ayları aynı zamanda üst burjuvazinin çeşitli kesimlerinin çıkarlarını birleştirmeye ve devleti, özellikle de baskı aygıtını, işçi hareketine ve Sosyalist Parti'ye karşı hazırlamaya da hizmet etti.

Hükümetin başlangıçtaki tarafsızlığı, özellikle parlamento grubu içinde, savaşa karşı olduklarını çok çekingen bir şekilde de olsa ilan eden sosyalist liderlerin "tarafsızlığını" nesnel olarak beslemişti. Sırbistan ve Rusya hariç diğer tüm ülkelerde sosyalist partiler, enternasyonalist tutumlarından vazgeçerek savaş kredileri ve seferberlik lehine oy kullanmışlardı. İtalyan Sosyalist Partisi ve liderleri, Avusturya üniforması giyerek kendilerini öldürtmek veya diğer işçi ve köylüleri öldürmek istemeyen birçok proleter karşısında bir dereceye kadar itibarlarını kurtarmayı başardılar. Bu, Avusturya'nın İtalya aleyhine toprak talepleri olmadığı ve dolayısıyla İtalya'nın bir "Töton istilası" tehdidi altında olduğunu iddia edemeyeceği için daha da geçerliydi. Diğer ülkelerde yankı uyandırabilecek milliyetçi propaganda silahları, "irredantist bölgelerin", yani Trento ve Trieste'nin kurtuluşu talebiyle sınırlıydı. Bu durum, çoğunluğu bu şehirlerin nerede olduğunu dahi bilmeyen yoksul kitlelerin moralini yükseltmeye yetmedi.

Bununla birlikte, müdahale için bir fikir birliği ve coşku ortamı yaratmak amacıyla, kontrol ettikleri gazetelerin ve etkileyebilecekleri aydın ve politikacıların desteğiyle çeşitli İtalyan sanayi ve finans grupları "vatansever" gösterileri teşvik etti. Parlamento hâlâ büyük ölçüde tarafsızlıktan yanaydı ve askeri müdahaleyi destekleyen gösteriler parlamento karşıtı bir karaktere ve devrimci bir hareketin tonlarını taşıyordu. Halkın savaşı arzuladığı ve hatta hükümete zorla kabul ettirmeye kararlı olduğu izlenimini vererek kamuoyunu etkilemek gerekiyordu. Bu "müdahaleci" dalga, öncelikle entelektüel küçük burjuvazinin bir kesimini etkisi altına aldı, öğrenciler, profesörler, bazı siyasi çevreler ve belirli sendika gruplarının bir kısmı arasında başarı elde etti. Çeşitli ve hatta karşıt siyasi akımları bünyesine kattı, ancak bunlar, üst burjuvazinin, hükümetin ve kralın gözünde, ülkede savaşa girmeyi savunanların lehine bir savaş ortamı yaratma avantajına sahipti.

### **Mussolini'nin ihaneti**

Mussolini, müdahaleci dalgaya kapılıp sürüklendi. Tanınmış ve saygın bir sosyalist lider ve günlük gazete *Avanti* 'nin yöneticisi olan Benito Mussolini, henüz otuz yaşını bile geçmemişken, müdahaleci politikalara "sol kanattan" destek verdiği gerekçesiyle 24 Kasım 1914'te Milano şubesinin çalkantılı bir

toplantısında Sosyalist Parti'den ihraç edildi. Geleceğin Duce'si, sonuna kadar kendini sosyalist ve devrimci olarak ilan etti.

Gerçekte ne düşündüğünü bilemeyiz. Yine de, müdahaleciliğin cazibesine kapılan tek İtalyan sosyalistinin o olmadığı kesin. Belki de tarihçi Renzo de Felice'nin de belirttiği gibi ( *Mussolini, il rivoluzionario*, Torino, 1965), Mussolini müdahaleci görüşlere sahip bir gazete yayınlayıp Sosyalist Parti içinde bir tür iç hizip yaratabileceğini düşünmüştü? Belki de parti, tarihi boyunca kesinlikle yekpare olmadığı için buna göz yumulabileceğini düşünmüştü. Ancak de Felice'nin yazdığı gibi, " *Siyasi kariyerinin en ciddi hatalarından birini işledi ; parti organının, yani kayıtlı üyelerden oluşan proleter kitlenin " en mahrem ve temel psikolojisini "* kavrayamadı. Bu kitle, içgüdüsel olarak savaşa karşıydı ve devrimi İttifak Devletleri'ne karşı savaş yoluyla yaptıklarını iddia eden "devrimci" müdahalecilerin gevezeliklerine kulaklarını tıkadı.

Böylece, nihai sonucunu baş kışkırtıcısının bile öngöremediği siyasi bir macera başladı. Yeni gazetesi *Il Popolo d'Italia* , *Il Resto del Carlino* gazetesinin yönetmeni Filippo Naldi'nin yardımını ve profesyonel desteğini hemen aldı ve Naldi gazeteye önemli teknik ve finansal destek sağladı. Bu bölünme, Fransa'daki radikal ve müdahaleci sosyalist liderlerin de ilgisini çekti. Ancak her şeyden önce, sanayi burjuvazisinin önemli kesimleri, kendisini hâlâ sosyalist olarak tanımlayan ve bu nedenle işçi hareketinin erozyonuna, yönelim bozukluğuna ve moral bozukluğuna katkıda bulunabilen bu yeni grubu destekledi. Tarihçi de Felice'ye göre, Mussolini'nin gazetesi, " *az çok müdahaleci olan veya en azından askeri harcamaların artırılmasından hoşlanan sanayiciler "* tarafından sağlanan sermayeden yararlanıyordu : *Esterle (Edison), Bruzzone (Union Sucrière), Agnelli (Fiat), Perrone (Ansaldo), Parodi (gemi sahipleri)* . Mussolini'nin bu girişimini yalnızca az sayıda sosyalist izledi, ancak bu şekilde birkaç yıl sonra faşist hareketin ilk çekirdek kadrosu şekillendi.

*Savaş sırasında, Popolo d'Italia (İtalya Halkı)* etrafında toplananlar , sürekli bir değişim ve evrim halindeki diğer müdahaleci akımlarla çatıştı. Savaş yanlısı hareket, çeşitli partilerden 250 milletvekili ve senatörü bir araya getiren "parlamente ulusal savunma fasces"i ile güçlendi ve basındaki faaliyetlerini ve etkisini genişletti. Bu, "lig" veya "birlik" ile eşanlamlı olan "fasces" kelimesinin siyasi sözlükte ilk ortaya çıkışı değildi. 19. yüzyılın sonlarında Sicilya'da Fasces olarak bilinen proleter hareket ortaya çıktı ve sosyalist gruplar ve çevreler bu terimi kullandı. Ancak 1914'ten itibaren bu kelime, 1915 başlarında Mussolini'nin de katıldığı Devrimci Eylem Fasces'i gibi milliyetçi ve müdahaleci eğilimlere sahip kişiler tarafından giderek daha fazla kullanılmaya başlandı.

Savaş, İtalyan kapitalizminin tarihinde bir dönüm noktası teşkil etti; gelişimini ve Lenin'in bu kelimeye verdiği anlamıyla *emperyalizme* doğru olgunlaşmasını önemli ölçüde hızlandırdı. Özellikle devlet aygıtı ile büyük sanayi grupları arasındaki bağlar güçlendi. Elektrik endüstrisinin kurucusu ve sektördeki çok sayıda şirketin sahibi olan Ettore Conti, Savaş Endüstrileri Teknik ve İdari Komisyonu'na atandı ve ardından 1919'un sonunda senatör seçildi. Tarihçi Giuliano Procacci'nin (Studi storici, Nisan-Ağustos 1965) yazdığına göre , Kont Giuseppe Volpi ve Oscar Sinigaglia gibi bir finansör olan Alberto Pirelli, " *önemli kararların alındığı hükümet komisyonu toplantılarına katıldılar "* . Aynı yazar, liberal devletin dönüşümlerini şu şekilde tanımlıyor:

" *Tüm bu yeni temas ve ilişkilerden, egemen sınıfın yeni bir zihniyeti ortaya çıktı : Sanayiciler fabrikalarda demir yumruk kullanmayı öğrendiler (en büyük şirketlerde örgütlü casusluk kurumu savaş döneminden kalmadır); buna karşılık ordu inisiyatif alma zevkini ve bugün "girişimcilik ruhu" dediğimiz zihniyeti edindi ; siyasetçiler birbirlerinden öğrendiler. Milliyetçi ideolojide ifadesini bulan da bu yeni zihniyetti... Devlet, gerici bir yöne doğru daha da evrim geçirdi : Basın sansürü, polis sürgünü ve ev hapsi gibi on dokuzuncu yüzyıla özgü kurumlar yeniden canlandırıldı. Devletin savaş sırasında geçirdiği bu derin dönüşüm akılda tutulmazsa, savaş*

*sonrası olayları ve faşizmin kökenlerini anlamak için temel bir unsuru gözden kaçırma riskiyle karşı karşıya kalır. "*

Bu koşullar altında, Mussolini'nin grubu sürekli siyasi değişimler yapmak zorunda kaldı. Sağında Milliyetçi Dernek liderleri ve muhafazakâr liberaller, solunda ise Salvemini veya eski devrimci sendikalist Alceste de Ambris gibi müdahaleci demokratlar tarafından sürekli olarak kuşatılan Mussolini, gazetesini ayakta tutmak için gereken fon ve desteği ve aynı zamanda onu takip eden sosyalist aktivistlerin sempatisini korumak için hem hükümete hem de üst burjuvaziye yararlılığını göstermek zorundaydı. Kasım 1917'deki Caporetto yenilgisinin ardından, Mussolini'nin gazetesi milliyetçi karakterini vurguladı ve "sosyalist" sıfatı yayından kaldırılıp yerine " *Savaşçılar ve Üreticiler Günlüğü* " ifadesi getirildi. Bu tanım, "devrimci" ve "proleter" bir söylemi korurken milliyetçi çerçevede faaliyet göstermeye devam etmesine olanak sağlayacak kadar esnekti.

### **"Rusya'da yaptıklarını sen de yap!"**

1917 Ekim Devrimi'nden sonra, "Rusya'da olduğu gibi yap" sloganı hızla siperlere, ardından kırsal kesimlere ve şehirlere yayıldı. Avrupa ve Amerika'daki hükümetlerin, genellik kurmayların, yüksek finans çevrelerinin ve büyük sanayinin gözünde sosyalizm ve devrim gerçek bir tehdit haline geldi. Dönemin gazeteleri ve siyasi açıklamaları bu "büyük korkuyu" vurguluyordu ve egemen sınıfın tüm unsurlarının "Bolşeviklere" grev yapılması ve proletaryanın ve örgütlerinin mücadelelerine önderlik etmelerinin engellenmesi gerektiği konusunda hemfikir olduğu açıktı. Tek anlaşmazlıkları kullanılan yöntemlerle ilgiliydi.

Mussolini ve grubu, hem emperyalist katliama katılımı teşvik etmek için devrimci söylemler kullanarak hem de egemen sınıflara işçi sınıfına ve nüfusun en yoksul kesimlerine önerecekleri bir "alternatif sosyalizm" modeli sunarak, üst burjuvazinin ve hükümetin çıkarlarına hizmet etmişti. Ancak savaş sona erdiğinde işler beklenmedik bir hal aldı ve Mussolini hareketinin burjuvazinin gözündeki önemi azaldı.

650.000 cana mal olan, 450.000 kişiyi sakat bırakan ve 60.000 genç İtalyan'ın ortadan kaybolmasına yol açan bir savaşın sona ermesiyle başlayan ilk coşkunun ardından, eşi benzeri görülmemiş derinlikte ve şiddette bir ekonomik ve sosyal kriz patlak verdi. Savaş endüstrisinin, özellikle ülkenin kuzeyindeki büyük üretim merkezlerinde yoğunlaşan yüz binlerce yeni işçiyi istihdam eden muazzam genişlemesi, savaş sonrası üretim yeniden yapılandırmasının talepleri ve habercisi olan kitlesel işten çıkarmalar nedeniyle her an patlama tehlikesi taşıyan bir toplumsal saatli bomba yaratmıştı. Aynı zamanda, artan fiyatlar reel ücretleri aşındırdı. Ardından ilk ekmek isyanları ve uzun bir grev serisi başladı.

Toplumsal öfke, gazilerin büyük çoğunluğu arasında da yayıldı. Neredeyse tamamı entelektüel alt orta sınıftan gelen ve savaşın kendilerine beklenmedik bir toplumsal tanınma kazandırdığı, siperlerde komuta etmeye alışkın yedek subaylar, terhise dehşetle yaklaştı. Devlet, kendilerine hiçbir gelecek vaat etmeyen bir toplumsal bağlamda, gerçekten onlardan kurtulacak mıydı? 1917'de kurulan ve *kendilerine* ait bir yapı dışında hiçbir yapı olmadan hareket etmeye alışkın olan, cesaretleri, vahşetleri ve aldıkları muazzam riskler nedeniyle Genelkurmay tarafından ödüllendirilen ve kimseye tanınmayan bir hareket özgürlüğüne sahip Arditi tümenleri (o cürekâr olanlar), sivil hayata dönüşü dehşetle karşıladı; en iyi ihtimalle, savaştan önce çalıştıkları tarlalara veya şehirlerin en yoksul mahallelerine, resmi bir tanınma olmaksızın geri gönderebilecek bir geri dönüşü.

Piyade taburlarının büyük kısmını oluşturan köylüler, savaştan döndüklerinde, hükümetin verdiği ve siperlerdeki subayların Avusturya kurşunları başlarının üzerinden vızıldarken tekrar tekrar teyit ettiği şu sözü hatırladılar: " *Vatan için savaşan köylüler toprak alacak.* " Şimdi ise verilen sözün tutulmasını talep ediyorlardı. Sefil bir hayata geri dönme korkusuyla, genel terhis hem arzu ediliyor hem de korkuluyordu.

Dolayısıyla burjuvazi bu duruma endişeyle yaklaştı. Egemen sınıfın gözünde en acil görev, toplumsal huzursuzluğun, Sosyalist Parti içinde birlik ve mücadele sloganlarını formüle edebilecek, aynı zamanda örgütsel kapasiteye, kazanma iradesine ve proletaryanın gücüne güvenen liderleri bulacak birleşik bir cepheye dönüşmesini önlemektir. Bu koşullar yerine getirilseydi, kitleler yalnızca monarşiyi değil, kapitalizmin tüm ekonomik yapısını da kolayca devirebilirdi.

### **Karşı devrimin araçları**

Proleter devrim tehdidi, dönemin sayısız belge ve anısının da kanıtladığı gibi, ciddiye alınmalıydı. Burjuvaziyi temsil eden çeşitli partiler, devlet adamları ve büyük gazeteler " *kızıl tehlike*" sorununu farklı şekillerde ele aldılar. Savaşın bitiminden Roma Yürüyüşü'ne ve sonrasına kadar geçen yıllar boyunca, burjuva dünyası sürekli olarak iki çözüm arasında kalmıştı: Sosyalist Parti'yi hükümete dahil ederek işçi ayaklanmalarını yatıştırmaya çalışmak veya tam tersine, sosyalistlere, sendikalara ve tüm işçi örgütlerine yönelik baskıyı yoğunlaştırmak. Gerektiğinde diğerini seçme imkânı olmadan hiçbir seçenek düşünülmedi ve çoğu zaman ardışık hükümetlerin siyasi tutumları ve eylemleri her iki yaklaşımın bir bileşimiyle sonuçlandı.

Nitti'nin eski Genelkurmay Başkanı Enrico Flores, Nitti'yi savunurken, Başbakan olarak işçi hareketine karşı çıktığını yazdı. İlginç bir şekilde, Nitti'nin 1947'de önsözünü yazdığı ve Nitti'nin meziyetlerini öven kitabında Flores, grev ve gösterilere karşı devlet şiddetinin kullanılmasını açıkça savundu. Aynı zamanda hem Flores hem de Nitti, kendilerini kesin bir dille antifaşist ilan ettiler ve tam tersine, Nitti'nin halefi olan Giolitti'yi, Mussolini'nin iktidara yükselişini kolaylaştırmakla suçladılar. Flores şöyle yazdı: " *Sosyalistlerle işbirliği efsanesi yanlıştır, çünkü proleter sınıflara ait haklar tanınırken, herhangi bir sosyalist aşırılık derhal silah zoruyla bastırıldı ve çok sayıda can kaybına yol açtı.* " ( *Eredità di guerra*, Livorno 1947). Nitti'nin vatansızlığını göstermek için "çok sayıda kurban" iddiasında bulunmak şaşırtıcı ve elbette iğrençtir. Ancak bu aynı zamanda, işçi hareketini ezmek için şiddet kullanımının kurumlar tarafından nasıl teorileştirildiğini de gösteriyor. Nitti, kesinlikle alçakgönüllülükten yoksun olmayan, tamamen kendini övmeye adanmış bu önsözde, burjuva düzenini savunma eylemlerini şöyle açıklıyor: " *Direnişe ve düzenin korunmasına hizmet edebilecek her şeyi yaratıp örgütlemiştim. Karşımda yalnızca düzensizlik vardı ve iktidara geldikten sonra hızla yeni bir durum yarattım. Genel grev girişimlerinin hepsini boşa çıkardım. Tüm şiddet hareketlerinin karşı karşıya kalacağı güçlü bir iç savunma aracı olan Kraliyet Muhafızları'nı kurdum. Carabinieri güçlerini en dip noktada buldum ve onları ikiye katladım.* "

### **Faşizmin Vaftizi**

Savaşın sona ermesinden birkaç ay sonra, 23 Mart 1919'da, Milano'daki Piazza San Sepolcro'da, Sanayiciler Çemberi tarafından kendilerine tahsis edilen salonda, İtalyan Faşist Mücadele Grupları resmen kuruldu. O tarihten itibaren, bu hareketin tüm üyeleri, Faşist Devrimci Eylem Grupları'nın mirasına sahip çıkarak kendilerine Faşist diyeceklerdi. Sosyalist hareketten ayrılan bir başka isim de sekreter olarak atandı: Eski bir sendikacı ve Sosyalist Gençlik lideri olan Michele Bianchi. Neredeyse yarısı Milano'dan olmak üzere yüz on sekiz delege hazır bulundu. Bunlar cumhuriyetçiler, eski devrimci sendikacılar ve eski sosyalistlerdi. Birçoğu ARDITI (Devrimci Eylem Grubu) subayı veya eski üyesiydi ve üç dört "saygın parlamento üyesi" de vardı. Onaylanan program karmaşık ve çelişkiliydi, ancak bunun pek önemi yoktu. Mussolini'nin kendisi bile başlangıçta bunu göz ardı etti, çünkü "sosyalist" vicdanın son kalıntılarından kurtulduktan sonra, asıl kaygısı, siyasi yaratımına burjuvazinin gözünde, kapitalist düzenin savunulması için değerli bir işlev kazandırmaktı. Geleceğin Duce'si, *Il Popolo d'Italia*'da şöyle yazmıştı : " *Yaşamak ve hareket etmek zorunda kaldığımız zamanın, mekanın ve ortamın koşullarına bağlı olarak, aynı anda hem aristokrat hem demokrat, hem muhafazakâr hem ilerici, hem gerici hem devrimci, hem legalist hem de illegalist olma lüksüne sahibiz.* "

O dönemde, yaygın grevlerin yaşandığı ve Sosyalist Parti içinde komünist bir akımın ortaya çıktığı İtalya'da faşizm pek tartışılmıyordu. Fabrika işgallerine ve ardından gelen 1920 sonbaharındaki yenilgiye kadar, faşist çetelerin eylemleri seyrek ve fazla tepki yaratmadı. Ancak, proletaryanın kalesi olan sosyalist gazete *Avanti* / *'nin Milano'daki merkezine yapılan ilk büyük saldırı* , Faşist grupların kuruluşundan birkaç hafta sonra gerçekleşti.

*Mussolini, 18 Nisan 1919'da "dost" Giornale d'Italia gazetesine bu konuda verdiği röportajda , bu eylemi örgütlediğini inkar ederken, şöyle açıklamıştı: " Avanti'de yaşanan her şey , savaşımların ve Leninist şantajdan bıkmış bir halkın kendiliğinden bir hareketiydi... İç savaşın ilk bölümü yaşandı. "* Bugün mesajın açık olduğunu söyleyebiliriz: Faşistlerin politikası, durum onları yaklaşımlarını değiştirmeye ve programlarına "sendikalist" veya "sosyalist" çağrışımlı temalar eklemeye zorladığında bile, esas olarak "Leninistleri", "Bolşevikleri", yani devrimci akımı, işçi hareketinin geri kalanından dışlamaktan ibaretti. Faşizm, başlangıcından itibaren burjuvaziye komünizmin en amansız düşmanı, bir "savaşçı" güç -yani, tutarlılık veya ilke kaygısı taşımayan, ancak belirli bir siyasi yeteneğe sahip bir liderliğe sahip haydutlar ve provokatörlerden oluşan bir teşkilat- olarak kendini gösterdi; yerleşik düzenin güvенеbileceği bir yapıydı bu. Mussolini ve dostları için yeni bir perspektif açıyordu.

Mussolini, şair Gabriele D'Annunzio'nun Fiume girişimine yönelik tutumuyla da egemen sınıfların dikkatini çekmişti. Eylül 1919'da D'Annunzio, subaylar da dahil olmak üzere birkaç bin asker toplamayı başardı ve onlarla birlikte Fiume'ye yürüdü. Amaç, şehri işgal etmek ve mağlup Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ganimetlerini paylaşmak üzere Paris'te toplanan güçlere bir oldubitti sunmaktı. İtalyan hükümeti, başta kendi silahlı kuvvetleri içinde buna karşı koymak için gerekli desteğin bulunmamasından korkarak buna izin verdi. "El Vate" (kelimenin tam anlamıyla kahin) lakaplı adamın siyasi maceraperestliğinin ötesinde, bu tuhaf milliyetçi ayaklanma olayı, İtalyan devletinin ne kadar parçalanmış olduğunun kanıtıdır. Dönemin Başbakanı Nitti, ordunun " *oldukça yüce bir amaç için " de olsa, hükümete ilk kez itaatsizlik ettiğini yazdı.* Fiume'nin işgali ve eyalette İtalya'ya bağlılığını iddia eden bir tür özerk hükümetin kurulması, İtalya'nın Dünya Savaşı'ndaki "sakatlanmış zaferi" teması da dahil olmak üzere, faşist milliyetçi taleplerin "ideal" çerçevesine mükemmel bir şekilde uyuyor gibiydi. Ancak Mussolini, gazete yazılarında Fiume'nin "lejyonerlerini" desteklerken, D'Annunzio'nun Fiume'yi İtalya'ya yayılacak bir "devrim" için bir tür üs olarak kullanma önerisini dikkate alarak aşırıya kaçmaktan özenle kaçındı. Nitti'nin yerine geçen Giolitti hükümeti, bu maceraya Aralık 1920'de son verdi. İtalyan savaş gemilerinin tehdidi altında Fiume boşaltıldı ve bir önceki ay Yugoslavya Krallığı ile imzalanan Rapallo Antlaşması ile özerk bir şehir haline getirilirken, Zara şehri İtalya'ya verildi.

Fiume olayı, Mussolini'nin salt milliyetçi anlamda bile olsa "devrimci" tutum ve tavırları, yönetim ve düzeni koruma gerekliliklerine uygun bir politikayla nasıl birleştirebildiğini gösteriyor. Öyle ki, Mussolini Rapallo Antlaşması'nı onayladı.

### **Faşist vahşetler, kırsaldan şehirlere**

Kasım 1922'de Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi'nde, henüz yeni kurulan İtalya Komünist Partisi'nin Birinci Sekreteri Amadeo Bordiga, İtalya'daki durumu şu şekilde tanımlamıştı: " *1920'nin sonu ve 1921'in başı, proletarya ile kapitalist sınıfın göreceli konumlarında ani ve neredeyse beklenmedik bir değişime işaret ediyordu. Bunun nedenleri iyi biliniyor; en önemlisi, fabrika ve toprak işgalleri gibi önemli olaylarla devrimci bir hedefe doğru kararlı bir şekilde ilerleyemeyen Sosyalist Parti'nin yetersizliği ve beceriksizliğiydi ; bu, işçi güçlerinin terhis edilmesine yol açarken, burjuvazi mücadele etme kapasitesini ve iradesini yeniden kazandı. Faşizmin İtalyan tarihine doğrudan ve kesin müdahalesi, ancak bu noktada kapitalist saldırıda temel bir faktör haline geldi. "*

Bologna'da, daha Kasım 1920'de, faşist çeteler önemli bir zafer elde etti. Birkaç yüz faşist, yeni sosyalist belediyenin göreve başlamasını engellemek için 21 Kasım'da müdahale etti. Sosyalistlerin gücü görünüşte muazzamdı ve binlerce işçi ve köylü Bologna'nın Piazza Maggiore'sinde toplanmıştı. Ancak, polisin zımnı tarafsızlığının da desteğiyle, iyi örgütlenmiş ve kararlı faşist provokasyon, yeni seçilen sosyalist belediyenin görevini üstlenmesini engellemeyi başardı. Saldırı, eski faşist subaylar ve haydutlar tarafından askeri bir hassasiyetle titizlikle organize edildi. Sosyalist savunma tamamen dağılık olduğu için on bir kişi öldürüldü. Bu, binlerce veya on binlerce oyun, bazı durumlarda birkaç yüz iyi örgütlenmiş adamın gücünden daha az önem taşıdığı bir başka göstergesiydi. Elbette bu adamlara haydut, katil demek, en olumsuz sıfatları eklemek mümkün ama işçi hareketinin yalnızca sandık sonucuna güvenemeyeceği ve mutlaka kendi öz savunma gücünü de donatması gerektiği apaçık ortadadır.

Bologna olayının bir dönüm noktası olduğu, özellikle 1921'de olayların tam ortasında yazdığı \* *La controrivoluzione preventiva* \* adlı kitabın yazarı anarşist Luigi Fabbri tarafından vurgulanmıştır. İşte bir alıntı: " Gerçek şu ki 21 Kasım faşist bir başarıydı ; faşistlerin çatışmalardaki sorumluluğu zaferlerini gölgelemiyor, tam tersine. Yanılıp zafer kazanmak, gerçekte iki kez kazanmak demektir. Belki de kamuoyuna faşistlerin güçlü, sosyalistlerin zayıf olduğu izlenimini en açık şekilde veren şey buydu."

Sonra, bu gibi durumlarda doğal ve her zaman olan şey gerçekleşti. Eylül öncesinde küçük ve önemsiz hücrelerden oluşan faşizm, sosyalizmin başlangıçtaki zayıflıklarıyla biraz daha büyüdü ve 21 Kasım'dan sonra dev bir güç haline geldi. Safları kalabalıkları cezbedi. Daha bir gün önce sosyalistlere kur yapan tüm korkaklar, aniden onların düşmanı haline geldi ve faşistlere sempati duymaya başladı...

Yani, dediğim gibi, Bologna olaylarından sonra faşizm birkaç gün içinde saflarını genişletti. Bazı isimlerin ona karşı beslediği çekinceler ortadan kalktı; işçi hareketinin bazı liderleri aniden faşizme katıldı ; önde gelen isimler de aynısını yaptı; özellikle de daha önce sosyalistlerle flört etmiş, ancak şimdi faşizmin yanında daha fazla fırsat olacağını hisseden avukatlar .

Liberal devlet ve en "prestijli" politikacıları, büyük faşist saldırının yolunu açmıştı. Dönemin Savaş Bakanı ve daha sonra Genelkurmay Başkanlığı ile birlikte bir tür anti-faşist kahraman olarak kabul edilen Ivanoe Bonomi, 20 Ekim 1920'de bir genelge yayınlamak terhisle karşı karşıya olan 60.000 subayın yerel faşist gruplara katılıp askeri eğitim verme sorumluluğunu üstlenmelerini tavsiye etti. Hükümet, bu durumda subaylara maaşlarının beşte dördünü garanti etti. Bu teklif, işsizler saflarına katılmaktan korkan herkes için cazipti.

Başlangıçta, Bologna hariç, faşist çetelerin temsil ettiği *kapitalist saldırı* kırsal kesimde yoğunlaşmıştı. Tarım burjuvazisi, tarım işçisi örgütlerine karşı şiddetli bir nefret beslemişti. Bir dönem, tarım faşizmi, özellikle Emilia-Romagna, Lombardiya, Toskana ve Piedmont ovalarında "yıkıcılara" "ders vermek" o kadar acildi ki, Mussolini'nin siyasi merkezinin direktiflerinin dışında ve ötesinde bile faaliyet gösterdi. Bu bölgelerde sosyalistler komünler üzerinde egemenlik kuruyor ve köylü birliklerine liderlik ediyorlardı; tarım işçilerinin ve yoksul ortakçılardan talepleri de orada dayatılmıştı. Faşist kafatası ve çapraz kemiklerden oluşan amblemler, üç renkli bayraklar ve siyah gömlekler, tarım burjuvazisi ve özellikle de en radikal üyeleri için birlik araçları ve siyasi kimlik ifadesi olarak hizmet ediyordu.

Tekrar edelim, liberal devletin kurumları faşist şiddetin büyük suç ortaklarıydı. İngiliz tarihçi John Whittam, 1977 tarihli İtalyan ordusu üzerine bir çalışmasında şöyle yazıyor:

*Faşizmin 1921-22'deki başarıları gizemli bir olgu değildi. Kapitalistler para ve kaynak sağladı, ancak faşistlerin başarısı esas olarak ateş gücüne ve hareket kabiliyetine dayandığından, askeri yetkililerin desteği temel önem taşıyordu. Askeri depolardaki zırhlı araçlar ve silahlar olmasaydı, faşistlerin zaferi ne bu kadar hızlı ne de bu kadar görkemli olurdu. Kamu yetkililerinin -valiler, hakimler ve polis- katkısı, faşizme karşı hayırsever bir tarafsızlıktan oluşuyordu ve Roma'daki merkezi yetkililerin de aynı taktikleri benimsediğini fark ettiklerinde bu tarafsızlık hızla aktif iş birliğine dönüştü. Giolitti'nin faşistleri 1921 seçimleri için Ulusal Blok'a dahil etme kararı ve Vatikan'ın bu anti-Marksist haçlı seferine örtük desteği, faşist şiddete ılımlılar arasında büyük bir itibar kazandırdı .*

Faşist çetelerin sahip olduğu hareket özgürlüğü, "resmi" rakamlarla, yani faşist tarihçi Giorgio Alberto Chiurco'nun ( *Storia della rivoluzione fascista*, Floransa, 1929) birkaç yıl sonra 1921'deki vahşet ve yıkımla ilgili verdiği rakamlarla açıkça ortaya konmaktadır: 17 gazete ve matbaa, 59 halkevi, 119 işçi borsası, 107 kooperatif, 83 köylü birliği, 8 yardımlaşma derneği, 141 sosyalist ve komünist şube, 100 kültür çevresi, 10 kütüphane ve halk tiyatrosu, bir halk üniversitesi, 28 işçi sendikası ve 52 işçi eğlence kulübü. Toplamda 726 işçi örgütü merkezi yıkıldı! İşçiler, tarım mevsimlik işçileri, aktivistler, özellikle sosyalistler, komünistler ve anarşistler arasında ölenlerin kesin sayısı bugün bile bilinmiyor, ancak tüm tahminler sadece o yıl içinde faşist öfkenin kurbanı olan birkaç yüz kişiden bahsediyor.

### **İşçi sınıfının "askeri" felci**

Yükselen faşist şiddet dalgasına işçi sınıfının ve örgütlerinin tepkisi ne oldu? Faşist hareketin gelişimini ve dönüşümünü, örgütlü işçi hareketinin direniş girişimleriyle ilişkilendirerek en iyi belgeleyen eserlerden biri şüphesiz *Faşizmin Doğuşu'dur* . Başlangıçta bir sosyalist olan ve daha sonra İtalya Komünist Partisi'nin kurucularından biri olan yazar Angelo Tasca, analizini kapsamlı belgelere dayandırıyor ve dönemin tanığıdır.

Faşizme karşı mücadelede işçiler, o kadar derinlere işlemiş çeşitli siyasi ve ideolojik engellerle karşılaştılar ki, bunlar gerçek bir toplumsal psikoloji oluşturdular. İtalyan Sosyalist Partisi'nin (PSI) hem reformist hem de maksimalist versiyonlarıyla geleneğe bağlı olan bu sınırlamalar, her şeyden önce, seçimlerin gücüne ve işverenlerle imzalanan yazılı anlaşmalara, paktlara ve sözleşmelere duyulan batıl inançtı. Bu inanç, sosyalistler tarafından "fethedilen" kurumlara (belediyeler, kooperatifler vb.) da uzanıyordu. Bu zihniyet, doğal olarak, seçimlerdeki ağırlıkları ne olursa olsun, örgütlü gruplar arasındaki mevcut güç dinamiklerinin küçümsenmesiyle el ele gitti. İkinci olarak, hareketin kuruluşu öncelikle yerel bir bakış açısıyla ele alındı. Faşist bir çetenin belirli bir köyde işlediği yıkım, dayak ve cinayetler, komşu köylerdeki köylüler ve günlük işçiler arasında neredeyse hiçbir zaman örgütlü bir tepkiye yol açmadı. Şehirlerde de durum aynıydı. Herkes "burada asla olmayacağına" ikna olmuştu. Ancak faşistler, savaş meydanında tam da yerel köklerden yoksun oldukları için galip geldiler. Kamyonlarla hareket ediyor, güçlerini her seferinde belirli bir noktada yoğunlaştırıyor ve böylece sayıca üstünlük sağlıyorlardı. Buna, faşist eylemlerin apaçık yasadışılığına karşı yasadışı yollara başvurma konusunda bariz bir isteksizlik de eklenince, bu durum daha da belirginleşti. İşçi hareketinin elinde çok az silah vardı ve bunları daha da seyrek kullanıyordu. Proletaryanın bu pasifist tavrı, emperyalist savaşa karşı muhalefet sırasında pekişmiş ve sonrasında sıklıkla askerlere ve gazilere karşı açık bir düşmanlığa dönüşmüştü.

Tasca, o dönemde başlıca sendika örgütü olan Genel Emek Konfederasyonu (CGL) hakkında şunları yazmıştı: " *CGL'nin programı, gaziler adına adil ve tatmin edici talepler içeriyor, ancak parti bunların hepsini listenin en altına itiyor. Gaziler, çıkarlarının savunulmasını, kendi kesimlerine 'hem eski hem de yeni üyelerin kabulünde azami sertliği' açıkça tavsiye eden, çünkü 'partide savaşa açıkça fiili destek verenlerin varlığını sosyalizmle bağdaşmaz olarak gören' bu partiye nasıl emanet edebilirler ? Bu şekilde, bir gazinin gözlemlediği gibi, 'Savaşa son! haykırışı her yerde: Savaşçılara son!' anlamına gelir. "*

Tasca, çalışmasında, devlet aygıtının, özellikle de ordu ve sanayi çevrelerinin, işçi örgütlerine karşı hukuk dışı önlemlere doğru kademeli bir yönelim gösterdiğini kanıtlayan birkaç belgeye atıfta bulunuyor. Başka bir deyişle, tarih, liberal devletin omurgasını oluşturan İtalyan egemen sınıflarının, daha sonra faşist hareketin tekeline giren siyasi şiddet ve örgütlü sindirme stratejisini benimsediğini gösteriyor.

2 Ekim 1921'de, o dönemde İtalya Komünist Partisi'nin resmi yayın organı olan L' *Ordine Nuovo*, bir ordu subayı tarafından bir önceki yıl Savaş Bakanlığı'na gönderilen bir raporu yayınladı. Tasca, raporu kitabında tekrarladı. Rapor, devletin işçi hareketini ezme yönündeki canice niyetini mükemmel bir şekilde ortaya koyuyor. Raporu yazan albay, işçi örgütlerini felç eden siyasi psikoloji ve pratik eksikliklerin acımasız ama büyük ölçüde doğru bir analizini sunuyor. Yazar, "en iyi" subaylar ve astsubaylar arasından seçilen bir "seçilmiş milis" oluşturmanın gerekliliğini vurguluyor. Bu kariyerli asker, milislerin görevlerini şöyle anlatıyor:

*" En ateşli yıkıcı odakların kibrini basturmak, aynı zamanda düşmanı demoralize etmek ve kırmak için tasarlanmış kısmi eylemler, milislerimiz için mükemmel bir eğitim alanı olacaktır... Huzursuz ve devrimci zihinler örgütsel niteliklerden yoksundur. Çoğunlukla tanımlanmamış, heterojen ve gevşek bir şekilde birbirine bağlı, ani ve geçici duygularla hareket eden, dürtüsel davranan gruplardır. Çok fazla silahları yoktur ve sahip oldukları silahlar da gelişigüzel dağılmıştır. İşleyen örgütlü gruplar yoktur. Mühimmat rezervleri sınırlıdır ve uzun süreli direniş için yetersizdir. Bu fanatikleri besleyen siyasi gruplar arasında cesur ve yetenekli adamlar bulunur, ancak bunlar gösterişli gevezelerle karışmıştır ve her iki grup da silah taktikleri, kolluk kuvvetleri, irtibat ve koordinasyon ve eylemin kendisi konusunda çok sınırlı gözlem becerilerine sahiptir." Yaşam koşulları ve alışkanlıkları, bu ateşli kişilerin kendini savunmak için kullanabileceği araçların çok sınırlı olduğu anlamına gelir. Tüm uzlaşma ve örgütlü savunma girişimleri yerel düzeyde, en fazla tek bir bölgenin sınırları içinde kalıyor... Geçici duygularla hareket eden en asiler, toplu halde toplanıp birbirlerini kışkırtarak sorumluları ve adreslerini arıyorlar. Çoğu kararsız, inisiyatifsiz kalıyor. Gürültü ve insan kalabalığı karşısında bunalmış durumdadır, silahlar ve olaylar konusunda birbirlerini yanıltıyorlar. İlk yenilgileri, teslimiyet ve dehşet takip ediyor .*

Özellikle 1921 yılı ve 1922'nin ilk yarısında İtalyan işçi ve köylülerini faşist cezalandırma seferlerine karşı karşıya getiren sayısız çatışma ve direniş olaylarının dinamikleri, bu acımasız teşhisi genel olarak doğrulamaktadır.

İşçilerin ve tarım emekçilerinin gösterdiği cesaret ve özveri, örgütlenmede veya bu nitelikleri merkezileştirip etkili bir şekilde kullanabilecek net bir politika biçiminde yankı bulmadı. Sosyalist Parti'nin, özellikle de lider kadrolarının içinde bolca bulunan "iddialı gevezeler", çoğu zaman farkında olmadan, proletaryanın faşizmin yükselişine karşı mücadelesini sabote ettiler. Daha ılımlı olanlar da dahil olmak üzere sosyalist liderler iyi niyetliydi ve kişisel olarak cesurdular. Tito Zaniboni vakasının yanı sıra, Ağustos 1921'de faşistlerle "Pasifleştirme Paktı" imzalayanlardan biri olan Matteotti'nin suikastı da buna tanıklık ediyor; bu noktaya daha sonra döneceğiz. Matteotti suikastının ardından olayların nasıl geliştiği ışığında, Zaniboni daha sonra Mussolini'ye karşı bir saldırı planladı. Bir muhbir tarafından ihanete uğrayarak, 1925'te otuz yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Ancak insani niteliklerinin ötesinde, sosyalist liderler, özellikle de yaşlı Filippo Turati'nin etrafında toplanan reformist kanat liderleri, yasallığa batıl bir inanç sergiliyorlardı; bu da işçi ve köylü kitlelerinin silahsızlandırılmasına ve moralinin bozulmasına büyük katkıda bulunuyordu. 1921'de, kendi bölgesi Polesine'de gerçekleşen bir dizi faşist baskın ve şiddet eyleminin ardından, reformist lider Matteotti artık meşhur olan şu çağırışı yaptı: *" Evde kalın, provokasyonlara yanıt vermeyin. Sessizlik, hatta korkaklık bile bazen gerçek*

*kahramanlıktır. " Faşist vahşetin kendisi, insanların kapılarında durmayarak Matteotti'nin yanıldığını kanıtladı. "Yıkıcı" aktivistler düzenli olarak evlerinde tutuklanıyor ve olay yerinde, çoğu zaman ölümüne dövülüyorlardı.*

Matteotti, siyasi saflığının ve faşizm olgusunu yanlış anlamasının bedelini canıyla ödedi. Üç yıl sonra, Kara Gömlekliler tarafından kaçırılıp öldürüldü. Aynı yanlısamaların tutsağı olan diğer birçok sosyalist lider gibi, faşizmin artık, birkaç yıl öncesine kadar liberal devletin temel direği olan burjuva sınıfının tüm beklenti ve umutlarını yoğunlaştıran parti olduğunu kavrayamadı. Artık "demokrasi"ye, en azından burjuva versiyonuna yer yoktu. Kapitalist düzen, giderek daha kararlı bir şekilde, siyasi özgürlükleri ve kitlesel terörü bastırma zemininde konumlanıyordu.

### ***Halkın Arditi'si ve Komünist Parti'nin mezhepçiliği***

*Arditi del Popolo (Halkın Arditi'si), faşist çetelere karşı bir tür proleter milis gücü kurma girişimiydi. Kurucusu, Birinci Dünya Savaşı sırasında Arditi'de görev almış ve anarşist fikirlerle bağ kurmuş eski bir subay olan Argo Secondari'ydı. Kısa sürede Arditi del Popolo Derneği'ne dönüşen örgütün siyasi yönelimi oldukça karmaşıktı, ancak en önemlisi, Haziran 1921'de işçi partilerindeki siyasi açıdan en bilinçli aktivistlerin hissettiği bir ihtiyaca cevap veriyordu.*

Dönemin anarşist hareketinin fabrika işçileri ve tarım işçileri arasında bir toplumsal tabana sahip olduğunu vurgulamak önemlidir. Birçok işçi borsası, yalnızca anarko-sendikalist bir eğilime sahip olan İtalyan Sendika Federasyonu (USI) değil, anarşistler tarafından yönetiliyordu veya yoğun bir şekilde etkilenmişti. CGL'ye (Genel Emek Konfederasyonu) bağlı Torino metal işçileri federasyonu, 1919'da bir işçi meclisi tarafından seçilen ve daha sonra faşistler tarafından vahşice katledilen Pietro Ferrero adlı bir anarşist tarafından yönetiliyordu. Piombino'daki çelik işçileri, Elba adasındaki madenciler gibi, USI'nin sendika odasında örgütlenmişti. Aynı şey, kuzeybatıda Liguria'daki Sestri Ponente'den güneydoğuda Apulia'daki Cerignola'ya kadar uzanan bölgedeki çok sayıda işçi ve tarım işçisi merkezi için de söylenebilir.

Dolayısıyla, en önde gelen aktivistlerinin ciddi teorik eksikliklerinin yanı sıra, anın ihtiyaçlarına en uygun en kararlı girişimlerin tam da anarşist hareketten gelmesi alışılmadık bir durum değildi. Daha Aralık 1919'da, anarşist iki haftalık *Volontà* (İrade) dergisinde yayınlanan bir mektupta, bir kıdemli, tüm Arditi birliklerine siyasi saldırıda bulunmaktan kaçınılması gerektiğini, böylece onları gericiliğe itmemenin önemini vurgulamıştı; çünkü " *devrimin de kendi Arditi'sine ihtiyacı olacak . " Bu, özellikle Sosyalist Parti çoğunluğunun pasifist antimilitarizmiyle karşılaştırıldığında, oldukça ileri görüşlü bir tutumdur. Bu mektuptan alıntı yapmaya değer başka bölümler de var: " Çoğunlukla, diğer tüm askerler gibi, evlerine dönmek, terhis olmak istiyorlar... 'Kamu düzeni' için en az güvenceyi sunanlar, şehirlerin gecekondu mahallelerinden gelip Arditi birliklerine ilk katılan unsurlardır." Bunların kökenleri er ya da geç burjuva düzenine karşı dönecek, günümüz sosyo-ekonomik örgütlenmesinin en sefil kurbanları arasında yer almış, almakta olan ve alacak olanlardır .*

Bu alıntı, "kırmızı" Arditiizm olgusu üzerine yapılmış az sayıdaki ciddi çalışmadan biri olan ve Marco Rossi tarafından 1997'de Pisa'da yayınlanan *Arditi, non jandarma adlı kitaptan alınmıştır. Yazar, bu sosyolojik sezginin tüm sol tarafından daha fazla ilgiyi hak ettiğini haklı olarak vurgulamaktadır.*

Sosyalist liderlerin ve daha da önemlisi komünistlerin Arditi del Popolo cephesine karşı tutumu, hem hoşnutsuzluk hem de nefret karışımıydı. Bilindiği gibi Amadeo Bordiga, komünist aktivistlerin Arditi del Popolo'daki üyeliğine karşı çıkmıştı. Bu durumda, işçi partilerinin tabanları genellikle liderlerinden daha akıllı çıktı. Birçok kasaba ve köyde, üyeler merkezi direktifleri görmezden gelmekle kalmadı, aynı zamanda ön saflarda olmadıkları zamanlarda Arditi del Popolo çevrelerinin oluşumunu da başlattılar.

Bordiga ve hatta Gramsci de dahil olmak üzere tüm komünist liderlik hangi mantığı benimsedi? Arditi del Popolo hareketi siyasi olarak muğlaktır ve nihayetinde burjuva demokrasisini savunma zemininde konumlanmaktadır. Bu nedenle, komünist liderler, ondan uzaklaşmanın gerekli olduğu sonucuna varırlar. Bu argüman, rahatsız edici bir sekterliği ortaya koymaktadır. Somut durumu ve işçi hareketinin aylarca maruz kaldığı korkunç darbeleri değerlendirmek yerine, Kızıl Arditi'nin "gelecekteki" rolü, reformist, küçük burjuva güçler tarafından olası araçsallaştırılması vb. üzerine spekülasyonlarda kaybolmaktadır. Bu, sınıf mücadelesinin ortaya koyduğu sorunlarla yüzleşmenin biçimsel bir yoludur.

*Bordiga, 7 Ağustos 1921'de Il comunista gazetesinde şunları yazıyordu : " Komünistler, diğer siyasi hareketlerle birlikte, diğer unsurlarla koordineli bir 'proleter savunma' eylemiyle faşizmi durdurmayı başarsalar bile, eski müttefiklerimiz, normal duruma dönmemizi sağlamış olsalar bile, bizi yine sorun çıkarıcılar olarak algılamaktan geri kalmayacaklardır. Düşmanı kısmen yenmiş olmamızın avantajını kullanıp burjuva iktidarını yıkmak için daha ileri gitmek istediğimiz anda, bir kez daha en kötü düşmanlarımız olacaklardır. "*

Kısa ömürlü Arditi del Popolo derneğinin liderlerinin kafalarının karışık olduğunu söylemek kesinlikle doğru olur. Ancak doğa boşluktan nefret eder: Ya komünistler, kendi önderlikleri altında, ancak diğer tüm işçi partilerinin üyelerine ve parti dışı işçilere açık bir ulusal öz savunma örgütü kurmayı başardılar ya da hiyerarşilerinin ve politikalarının kesin olarak belirlendiğini varsaymadan ve örgüt içinde daha fazla siyasi nüfuz elde etmeye çalışırken mevcut örgüte katılma sorunuyla karşı karşıya kaldılar. Her halükarda, proletaryanın öz savunması ve bunun ulusal ve yerel düzeylerdeki koordinasyonu, faşist vahşetlerin ön plana çıkardığı mutlak bir zorunluluktu.

Dahası, İtalya Komünist Partisi liderliğinin talimatları, Lenin ve Rus Bolşeviklerinin analizleriyle çelişiyordu. 6 Temmuz 1921'de, Roma'da Botanik Bahçesi yakınlarında Arditi del Popolo (Halk İşçileri) tarafından büyük bir gösteri düzenlendi. *Pravda gazetesini* olayı ayrıntılı bir şekilde aktardı ve Lenin şöyle yazdı: " *Roma'da faşizme karşı mücadeleyi örgütlemek için bir miting düzenlendi. Mitinge Komünist, Sosyalist ve Cumhuriyetçi tüm partileri temsil eden 50.000 işçi katıldı . Askeri üniformalı 5.000 gazi katıldı ve tek bir Faşist bile sokaklarda boy göstermeye cesaret edemedi. "*

Lenin'in gözünde, Roma gösterisinin, Fransa'nın Lille kentindeki tekstil işçileri grevi ve Berlin'deki belediye işçileri grevi gibi diğer iki olayla birlikte en önemli olay olduğunu belirtmekte fayda var. Sınıf mücadelesinin bu üç tezahürü, Rus devrimciye göre, " *Avrupa'da sandığımızdan daha fazla yabancı madde olduğunu "* gösteriyordu ( *Lenin e l'Italia*, Moskova, 1971).

Sosyalistler ise, dönemin hükümet başkanı Ivanoe Bonomi ve Temsilciler Meclisi Başkanı Enrico de Nicola'nın Faşist Parti ile bir "pasifleştirme anlaşması" imzalama taleplerini kabul ederek faşist şiddeti durdurabileceklerine inanıyorlardı. Faşistlerin tamamen görmezden geldiği bu anlaşmanın 3 Ağustos 1921'de imzalanmasının ardından, sosyalist liderler Arditi del Popolo'dan (*Halk Partisi*) uzaklaştılar.

"Pakt" kısa ömürlü oldu. Faşist şiddet, özellikle kırsal kesimde devam etti. Yerel faşist *liderler* , terör yoluyla tarım işçilerinin ücretlerini yarıya indirmeyi başaran toprak sahiplerinin doğrudan bir ifadesi olarak, Mussolini'nin diplomatik manevralarına uymaya hiç niyetli değildi. Sosyalist Di Vagno'nun 25 Eylül'de Mola di Bari'de öldürülmesinin ardından, pakt resmen kınandı.

Arditi del Popolo önderliğindeki tüm direniş dönemlerini burada anlatmak çok uzun sürecektir. Ancak, bu proleter öz savunma örgütünün uyandırdığı enerji ve umutlar hakkında bir fikir vermek için birkaç örnek yeterli olacaktır.

Faşizmin yükselişine karşı en bilinen direniş örneği, şüphesiz Parma'dır. 1-6 Ağustos 1922 tarihleri arasında, şehrin işçi sınıfı mahallelerindeki nüfusun büyük bir kısmı faşist saldırıya karşı silahlandı. Başlarında sosyalist ve eski bir asker olan Guido Picelli vardı. İki yıl önce, Şubat ayında Picelli, Arnavutluk'taki savaşa karşı düzenlenen halk gösterisinin ardından, Arnavutluk'a gönderilmeden önce Parma'daki Ancona limanına giden askerleri taşıyan bir treni sabote eden özerk bir *Kızıl Muhafiz* örgütlemişti. Picelli'nin faşist saldırganlığa nasıl karşılık verileceğine dair anlayışı, Rossi'nin kitabından daha önce alıntılanan şu pasajda gayet iyi özetlenmiştir:

*“ Burjuvazi bölmez, tartışmaz, acımadan öldürür. Faşizmin ilk emri öldürmektir... Bütün haklar ayaklar altına alındığında ve hepimiz, ayırım gözetmeksizin –sosyalistler, komünistler, sendikacılar ve anarşistler– amansız bir baskı altında, aynı şehitliğe tabi tutulduğumuzda, aynı silahlarla vurduğumuzda, partizan muhalefet susturulmalı, şu veya bu siyasi perspektif hakkındaki küçük çekişmeler ve anlamsız tartışmalar sona ermelidir... Burjuvazinin birleşik cephesine proletaryanın birleşik cephesi karşı koymalıdır. Bize ancak birlik avantaj sağlayacaktır, çünkü bir güç oluşturduğumuz, sırf birbiriyle çatışan küçük gruplara bölündüğümüz için bugün galip gelemeyeceğimiz inkâr edilemez. ”*

Picelli, Ağustos 1921 başlarında Parma'da kurulan Arditi del Popolo taburunun kurucuları arasındaydı. Nisan 1922'de, faşistler tarafından öldürülen bir sendika liderini anmak için şehirde büyük bir gösteri düzenlendi. Birçok proleter kalesinin çoktan düştüğü ve faşist gazetelerin "zafer" ilanlarıyla dolu olduğu bir dönemde, binlerce kişi katıldı.

Italo Balbo önderliğindeki faşistler, tam teşekküllü bir askeri taarruza benzeyen cezalandırıcı bir seferle Parma'ya saldırmaya karar verdiler. On iki yıl sonra, Fransa'daki komünist sürgünler tarafından yayınlanan *Stato Operaio (İşçi Devleti) gazetesinin sayfalarında Picelli, Parma'daki işçi direnişinin hazırlıklarını şöyle anlatıyor: " Faşist saldırının önemli olacağını öngören Arditi del Popolo gruplarının komutanlığı, uzun zamandır sadece ahlaki olarak değil, aynı zamanda savunma planını geliştirerek ve düşmanla yüzleşmek ve onu püskürtmek için gerekli kaynakları elde ederek de buna hazırlanıyordu. Eski savaşı işçiler arasından seçilen manga liderleri, askerleri eğitmekle görevlendirilirken, özel servisler de silah ve mühimmat elde etmek için Parma'da garnizonda bulunan alayların askerleriyle iletişimi sürdürmekle görevlendirildi. ”*

Sonuç, stratejik noktalara barikatlar ve dikenli teller yerleştirilerek şiddetli ve örgütlü bir direniş oldu. Faşistler Parma'yı almayı başaramadı ve savaş alanında 39 ölü bıraktı; bu sayı, isyancıların kayıplarının neredeyse sekiz katıydı. Picelli, savaşın sonunu şöyle anlatıyor:

*Nehrin her iki yakasında, faşistlerin gidişini duyan tüm işçi sınıfı halkı, silahlı veya silahsız, tarifsiz bir coşkuyla şehir sokaklarında toplandı ve kendiliğinden etkileyici alaylar oluşturdu ; Parma'nın eski mahallesindeki evlerin pencerelerine kızıl bayraklar asıldı. İşçi zaferinin haberi, taşra da dahil olmak üzere hızla yayıldı. Birçok toprak sahibi, Halkın Kurtuluşu'nun geldiği söylentisinden korkarak evlerini ve taşrayı terk ederek Cremona'ya sığındı .*

Haziran 1921'deki resmi kuruluşlarından itibaren, Arditi del Popolo (Halkın Arditi'si), faşizmin yükselişine karşı çeşitli direniş eylemlerinde etkili oldu. Aynı yaz, Arditi del Popolo önderliğindeki Viterbo halkı, 10-12 Temmuz tarihleri arasında üç gün süren çatışmalarda faşistleri şehirden kovdu. Birkaç gün sonra, 21 Temmuz'da,

Sarzana'da, Kızıl Arditi'nin yerel taburu da önemli bir rol oynadı. Toskana sınırındaki bu küçük Ligurya kasabası, 1924'te Matteotti'nin kaçırılıp öldürülmesinden sorumlu olacak olan Amerigo Dumini önderliğindeki yüzlerce faşist tarafından hedef alındı. Carrara'dan bir faşistin, Renato Ricci'nin ve geçici olarak hapsedilmiş on bir kişinin derhal serbest bırakılmasını istiyorlardı. Alışık oldukları dokunulmazlığın güvencesiyle, denenmiş ve test edilmiş yöntemlerine göre şehre yaklaştılar.

Ancak kendilerini bir jandarma müfrezesiyle karşı karşıya bulan faşistler seslerini yükseltmeye başladılar ve bir tabanca atışı yapıldı. Jandarmalar derhal tüfek ateşiyle karşılık verdi ve tamamen şaşkına dönen Dumini'nin adamları tam bir karmaşa içinde kaçtı. Arditi del Popolo takibi organize etti ve önceki günlerde yaşanan vahşetten bıkmış köylüler tarafından birkaç faşist ağaçlara asıldı veya hendeklerde boğuldu. On altı faşist öldürüldü. Sarzana'daki olayların en bilgilendirici anlatımlarından biri, keşif gezisinin faşist liderlerinden Umberto Banchelli'nin 1922 tarihli anıları *\*Bir Faşistin Anıları\** 'nda yazdığıdır :

*" Faşizm ancak subayların, karabinaların ve ordunun desteği sayesinde gelişebildi... Düşmanın hemen hemen her zaman kaçmasına veya zayıf tepki vermesine alışkın olan faşist mangalar, bu beklenmedik direnişle başa çıkamadılar veya başa çıkmak istemediler. "*

Civitavecchia, 600 üyesi bulunan Kızıl Arditi'nin bir diğer kalesiydi. 4 Ağustos 1922'de bu liman kentinde, demiryolu hattının inşasında çalışan yaklaşık 300 Yugoslav işçinin desteğiyle anti-faşist bir ayaklanma gerçekleşti. Ayaklanan halk, şehir merkezindeki lüks otelleri işçi mahallelerine ve komşu köylere yönelik cezalandırma amaçlı operasyonları için üs olarak kullanan faşistleri kovdu. Aynı şehirde, birkaç ay sonra, Roma Yürüyüşü'ne direnme girişimlerinden biri de gerçekleşti. 28 Ekim'de, Arditi del Popolo, kuzeyden kamyon ve trenle gelen faşist birliklerinin ilerleyişini durduran başka bir halk hareketine öncülük etti. Olay o kadar önemliydi ki, Civitavecchia'da 28 Ekim, Roma Yürüyüşü günü olarak değil, onu önlemek için şehrin ayaklandığı gün olarak kabul edilir. Kentin tüzüğünde bile bu tarihin her yıl faşizme karşı direnişin kahramanlık sayfası olarak kutlanması gerektiği hatırlatılıyor.

Halkın Direnişi'nin başkahramanları olduğu diğer direniş olayları Livorno, Piombino, Bari ve hatta Roma'da da yaşandı; anti-faşist seferberlik, birkaç çatışmanın ardından Kasım 1921'de Faşist Savaş Faşistleri'nin kongresini -daha sonra Ulusal Faşist Parti'ye (PNF) dönüştü- beklenenden daha erken kapatmak zorunda bıraktı.

### **Roma'ya Yürüyüş: Devrimin Bir Parodisi**

Faşizm bir devrim miydi? Hayır. Devrim, en azından Marksistler için, belirli bir şeydir: bir toplumsal sınıfın bir diğerinin aleyhine siyasi iktidarı ele geçirmesi. Şiddet, silah ve zor kullanımı, eski mülk sahibi sınıfların şiddetli direnişi karşısında devrimci sınıf için neredeyse zorunlu nitelikte olmalarına rağmen, kendi başına bir devrimin özünü oluşturmaz. Faşistlerin şiddeti bir devrimin değil, bir karşı-devrimin aşamalarını işaret ediyordu. Bu, burjuva mülk sahibi sınıfların giderek radikalleşen örgütlü proletaryaya duyduğu nefretin bir ifadesiydi. Aynı zamanda, bu sınıfın onları devirip İşçi Konseyleri iktidarını kurabileceği korkusunun da bir ifadesiydi.

Roma Yürüyüşü efsanesini "Faşist Devrim"in temel taşı olarak uyduran, rejimin propaganda makinesiydi. Ancak bu devrim, yalnızca Mussolini ve onun sayısız siyasi ve entelektüel hizmetkarının fantezilerinde vardı.

Bugün okuduğumuz veya duyduğumuz tarihsel yeniden yapılandırmalar bile, 28 Ekim 1922'nin liberal devletle temsil ettiği varsayılan "kopuşu" abartıyor. Bu, tarihsel dönüm noktalarıyla yüzleşmenin soyut ve skolastik bir yoludur.

İtalya ve diğer ülkelerde büyük burjuvazinin, yani tüm bileşenleri ve nüanslarıyla egemen sınıfın birinci önceliği aynıydı: devrimci komünist fikirlerin yayılmasını ve işçilerin çoğunluğunu kazanmasını engellemek. 1917 Rus Devrimi'nin muazzam popülaritesi, savaşın başında son derece küçük olan ve tıpkı Lenin, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht gibi enternasyonalist görüşleri savunan ve çatışmanın emperyalist karakterini kınayan sosyalist hareketin bu kesiminin prestijini artırdı. Komünist partiler halinde örgütlenme yolunda ilerleyen bu akımların işçi sınıfının kalbini ve zihnini kazanmasını engellemek elzemdi. Daha önce de belirtildiği gibi, tüm burjuva partileri ve devlet aygıtının başındaki yetkililerin büyük çoğunluğu bu noktada hemfikirdi.

Siyasi mitolojinin onu yerleştirdiği kaideden indirirsek, liberal devlet -yani yetkilileri, aygıtları ve başlıca siyasi liderleri- faşist hareket tarafından sürüklenip atılmamış, aksine onu desteklemiş, donatmış, silahlandırmış, ajanlarını içine yerleştirmiş ve nihayetinde onunla birleşmiştir. Direnen az sayıdaki kişinin dışlandığı, hatta ortadan kaldırıldığı doğru olsa da, liberal devletin büyük bir kısmı hızla faşist bir devlete dönüşmüştür.

Ağustos 1922'de CGL (Genel Emek Konfederasyonu), Demiryolu İşçileri Sendikası ve Sendika Federasyonu tarafından faşist şiddete karşı ilan edilen genel grevin yenilgiye uğratılması, Mussolini ve yandaşları için faşist bir hükümetin kurulmasının önünde ciddi bir engel kalmadığını teyit etti. Dahası, faşist çetelerin greve ve grevcilere karşı uyguladığı sindirme taktikleri ve açık seferberliği, belirli bir plan dahilinde ve yetkililerin koruması altında yürütüldü.

Roma Yürüyüşü olarak bilinen operasyon, önceki günlerde çeşitli biçimlerde duyurulmuştu. Önde gelen sanayiciler ve bankacılar, eski siyasi, demokratik ve liberal "alışkanlıkların" ortadan kaldırılması gerektiğini açıkça vurguladılar. Eski parlamento partilerinin siyasetini karakterize eden entrikalar ve kişisel hırslar, devletin egemen sınıfın yeni taleplerine daha uygun bir kuruma dönüşümünü yavaşlatıyordu. Eski muhafızların bir kısmı hâlâ kullanılabilir, ancak yalnızca "dekoratif" unsurlar veya faşistlerin liderliğindeki yeni bir hükümetin yol arkadaşları olarak.

Faşist Parti tarafından sahnelenen devrimci komedide sanayicilerin ağırlığı tarihsel olarak inkâr edilemez. Yürüyüşten bir gün önce Mussolini, gelecekteki hükümetin yapısını görüşmek üzere Milano'da Confindustria işveren konfederasyonu başkanı Gino Olivetti ile bir araya geldi. Sanayicilerin rolü, Mussolini'nin göreve başladığı gün, bir Confindustria bildiriyle vurgulanmıştı ( Ernesto Rossi'nin *Padroni del vapore e fascismo adlı eserinden alıntı, Bari, 1966*):

*Sanayi çevrelerinde, Mussolini'nin iktidara yükselişi sempati ve güvenle karşılandı. Ekonomik ve sendikal bir örgüt olmasına rağmen, ülkenin en kritik anlarında siyasi görevler üstlenmekten kaçınamayan Genel Sanayi Konfederasyonu, ulusal krize aktif olarak katıldı ve Mussolini çözümünü lehine doğrudan ve etkili bir etki yarattı. Sayın Olivetti [İtalya'daki parlamenterlere verilen unvana göre (Çevirmenin Notu)] , Konfederasyon lider kadrosunun üyeleriyle birlikte, gelişen olaylar açısından Roma'dan daha önemli olan Milano'ya gitti ve Sayın Mussolini ile yakın temas halinde kalarak enerjik bir şekilde hareket etti ve Roma'daki örgütleri de benzer eylemlerde bulunmaya teşvik etti. En etkili eylemlerinden biri, her şey hâlâ onun tutumuna bağlıyken, sanayinin sesini Kral'a iletmektir.*

*Sanayicilerin bakış açısına göre, Sayın Mussolini şimdiye kadar öyle bir sorumluluk ve irade gücü kanıtı ortaya koymuştur ki, yalnızca bir hükümet isteyenlerin, yani sanayicilerin ısrarlı arzusu olanların en azından en iyi niyetli ilgisini hak etmektedir.*

*Bu nedenle sanayiciler , ülkenin çıkarları doğrultusunda, disiplinli bir biçimde, en açık ve sadık işbirliğini göstererek, kendilerini tamamen Mussolini hükümetinin emrine vermek istiyorlar.*

Faşist birliklerin seferberlik ilan edip Roma'ya doğru yola çıktığı öğrenilince istifasını açıklayan Başbakan Luigi Facta, başkentte sıkıyönetim ilan etmeyi uygun gördü. 28 Ekim sabahı, ordunun faşist saldırılara karşı Roma'yı savunmak için kontrolü ele geçirmeye hazır olduğu ve emirlerin çoktan gönderildiği söylentileri yayıldı. İsviçre sınırına bir taş atımı uzaklıktaki Milano'da güvende olan Mussolini ne yapacağını bilemiyordu. Ancak kral, saat 12:40'ta sıkıyönetim ilan eden kararnameyi imzalamayı reddederek onu bu zor durumdan kurtardı.

Roma'ya doğru ilerleyen faşist birlikleri, işçi gruplarının saldırılarına maruz kaldı. Gördüğümüz gibi, bu durum özellikle Civitavecchia'da yaşandı. Burada, güçlü yerel tabur Arditi del popolo, kara gömleklilerin ilerleyişine karşı koydu. Roma'nın güneydoğusundaki Castelli Romani'de de faşist birliklere karşı halk direnişi örnekleri yaşandı.

Faşistler, Roma sokaklarında askeri birlikler halinde geçit töreni yaparken, kralın çağrısı üzerine Mussolini, yataklı vagona konforlu bir yolculuğun ardından 30 Ekim'de geldi. Kendisine yeni hükümeti kurma görevi verildi. Günlerce yüksek alarında olan, 28.000 kişilik ve ağır toplarla donatılmış ordu, tek bir el bile ateş etmedi. Faşist "devrim" dedikleri de bu kadardı işte.

Mussolini, tüm valilerin ve ordu, polis ve yargının üst düzey yöneticilerinin büyük çoğunluğunun kendisine tam dokunulmazlık ve mümkün olan her türlü maddi desteği sağladığı bir ülkede, bir tür parlamento dışı siyasi kriz ve gülünç bir ayaklanma senaryosu düzenleyerek hükümetin başına geçti.

Yeni hükümet tamamen faşist değildi. Mussolini'ye ek olarak, üç faşist, Katolik Halk Partisi'nden iki temsilci, iki sosyal demokrat, iki liberal, bir milliyetçi, iki kariyerli subay, "zafer komutanları" Diaz ve Thaon di Revel ve son olarak bir bağımsızdan oluşuyordu. Temsilciler Meclisi'nin seçilmiş üyelerinin büyük çoğunluğu Mussolini'ye güvenoyu verdi: 306 evet, 116 hayır ve 7 çekimser. Krallık Senatosu, Mussolini lehine 196'ya karşı 19 oyla oy kullandı. Katolik Halk Partisi de dahil olmak üzere tüm burjuva partileri, kapitalist sistemi "kızıl tehlikeden" kurtarmak için faşist yöntemlerin en etkili yöntem olduğu konusunda anlaşmak zorundaydı. Mussolini'ye güven oyu verildiği sırada, Halk Partisi adına konuşan Alcide de Gasperi, faşist partinin " *ülkede hukuk ve disiplini yeniden tesis etme niyetini ve yeteneğini* " tanıdığını Meclis'te açıkladı .

"Demokratik" partilerin liderleri arasında, sosyalistlerin, özellikle de komünistlerin faşizm tarafından tasfiye edilmesiyle birlikte bu hantal rejimden kurtulup iktidarı ele geçirebilecekleri yanılgısına kapılanlar da vardı kuşkusuz. İşler bambaşka bir boyuta taşındı.

*Giacomo Matteotti, Mussolini'nin iktidara yükselişiyle başlayan faşist egemenlik yılını* ayrıntılı ve etkileyici bir şekilde aktardı . Bir yandan sokak şiddetinin, diğer yandan devletin idari ve baskıcı organlarının birlikte kullanımını vurguluyor. Devlet giderek daha fazla faşistleştikçe bu organlar giderek daha baskın hale gelecekti. Otuz iki il yönetimi ve 547 belediye yönetimi, en çeşitli ve saçma bahanelerle feshedildi. Basın, özellikle komünist ve sosyalist yayınlar olmak üzere, cumhuriyetçi ve halk hareketlerinin yayınları da ağır bir şekilde hedef alındı. Valiler, faşist örgütlerin tüm kooperatif alanını kontrol altına alabilmesi için sosyalist kooperatif hareketinin tasfiyesini kolaylaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Ancak bu, faşist birliklerin acımasız eylemlerine son vermedi. Tarihçi Enzo Santarelli, 1922 kışındaki Torino saldırılarını, " *Storia del fascismo* " adlı eserinde şöyle anlatıyor:

" 17-20 Aralık tarihleri arasında, yerel faşistler komünist işçilere karşı tam bir av başlattılar ve bu av, Roma Yürüyüşü'nden sonra L' Ordine Nuovo'nun (komünist günlük gazete) gizlice basılmasını organize etmekten suçlu bulunan "Torino yıkıcılığının en kötü şöhretli liderlerinin" "sürgün edilmesiyle" sonuçlandı . *Bu şiddetli müdahale, gazetenin yayını durdurmak zorunda bıraktı. Tüm şehir ateş ve kanla harap edildi* : Komünist belediye meclisi üyesi Carlo Berruti ve metal işçileri sendikasının sekreteri anarşist Pietro Ferrero işkence gördü, öldürüldü ve vücutları parçalandı; ayrıca bilinmeyen sayıda işçi ve aktivist de öldürüldü (Torino'daki faşist birliklerin başı Piero Brandimarte'ye göre yirmi iki, L' Ordine Nuovo'ya göre çok daha fazlası ). *Mussolini, Bakanlar Kurulu'nda bu eylemleri onaylamadığını gösterdi, ancak bu faşist şiddet, ona halkı boyunduruk altına alma ve muhalifleri ülkeden kovma olanağı sağladı ve büyük bir siyasi göç dalgasına yol açtı* .

Ancak iktidar partisi olarak yeni rolü, Mussolini ve yandaşlarını faşist şiddeti kurumsallaştırma ve dolayısıyla yasallaştırma sürecini başlatmaya zorladı. Bu durum, Ocak 1923'te Ulusal Güvenlik için Gönüllü Milislerin kurulmasına yol açtı. Faşist birliklerin akın ettiği yer de bu yeni örgüttü.

Faşist iktidarın bu ilk yılı, hükümetin komünistlere karşı saldırısıyla da damgasını vurdu. Başlangıçta sadece parlamento grubu kurtuldu, ancak birkaç hafta içinde yüzlerce militan tutuklandı: parti sekreteri, merkez komitesinin neredeyse tüm üyeleri, 72 il federasyonu sekreteri, Genç Komünistler Federasyonu sekreteryası üyeleri ve 41 yerel sekreter. Toplamda iki ila beş bin arasında komünist militan hapse atıldı. Tüm bunlar, elbette, hükümet üyelerinin tam rızasıyla gerçekleşti; unutulmamalıdır ki, hepsi faşist değildi.

### **Proleter oylar anti-faşist olmaya devam ediyor**

Her türlü baskıya ve mülk sahibi sınıfların Faşist Parti'ye giderek daha belirgin biçimde destek vermesine rağmen, işçi sınıfının ve halk sınıflarının önemli bir bölümünün faşizme karşı düşmanlığı sandıkta kendini göstermeye devam etti.

Buna karşılık, başlangıçta Mussolini hareketine karşı bir miktar şaşkınlık gösteren küçük burjuva kitleler, küçük girişimciler, liberal ve entelektüel meslek grupları, faşizmin yerleştiği yeni siyasal çerçeveye giderek daha kolay uyum sağladılar.

Sosyalist Parti, genel erkek oy hakkı ve orantılı temsil temelinde düzenlenen ilk 1919 parlamento seçimlerinde muazzam ve beklenmedik bir başarı elde etti. 1.834.792 oy alarak ülkenin lider partisi oldu. Ülke genelinde Sosyalist Parti toplam oyların %32,3'ünü alırken, en sanayileşmiş bölgelerde çok daha yüksek oy oranları elde etti: Piedmont'ta %50, Lombardiya'da %46 ve hatta Emilia-Romagna'da %60,1.

Burjuvazi için bu sonuçlar, mümkün olan en kısa sürede yanıtlanması gereken bir alarm zili gibiydi. Gördüğümüz gibi, işçi cephesinde reformist sosyalizmin etkisi, iktidarın ele geçirilmesinde seçimlerin rolünü abartma eğilimine yol açsa da, seçim sonuçları yine de anti-kapitalist bir siyasi yönelimi yansıtıyordu.

Mayıs 1921'de, bu kez faşist saldırının ortasında, daha önce anlatılan suçlar ve yıkımla yeni parlamento seçimleri yapıldı. Buna rağmen sosyalistler yine de %24,7 oy oranıyla 1.631.435 oy aldı ve seçim desteği bakımından en büyük parti olmaya devam etti. Birkaç ay önce kurulan Komünist Parti'nin oyları da eklendiğinde toplam oyları %29'un üzerine çıktı. Sosyalist parlamento grubu 156'dan 123 sandalyeye, komünist milletvekillerinin de eklenmesiyle 138 sandalyeye düştü. Faşistler Parlamento'ya ancak geleneksel sağcı partileri (liberaler, Giolittianlar ve milliyetçiler) ve faşistleri birleştiren tek liste olan *Listone* (Büyük Liste) sayesinde girebildiler. Partinin tamamı 1.260.000 oy ve 105 milletvekili aldı; bunlardan sadece 37'si faşistti. Mussolini'nin partisinin yıkım ve öldürme kapasitesi ile halk desteğinin zayıflığı arasındaki orantısızlık açık ortadaydı.

Aşağıdaki seçimler, Roma Yürüyüşü'nden iki yıl sonra, 6 Nisan 1924'te gerçekleşti. Bu seçimlerden önce, 1923 sonunda yürürlüğe giren çoğunlukçu bir sistem (Acerbo olarak bilinir) kuran bir seçim reformu yapıldı. Bu reform, oyların yalnızca %25'ini alarak kazanan bir listenin parlamento koltuklarının %66'sını elde etmesini sağladı. Bu, Mussolini hükümetine kitlesel halk desteği görüntüsü vermek için açık bir manevraydı. Bunu başarmak için seçimleri silah ve cop tehdidi altında yapmak ve sandık merkezlerinde gerçek bir denetimin mümkün olmamasını sağlamak yeterliydi. Bu şekilde, yeni *liste* dört buçuk milyondan fazla oy almayı ve Meclis'e yaklaşık 400 milletvekili göndermeyi başardı. Bu bağlamda, sosyalist ve komünist listelere verilen bir milyon elli bin oy, işçilerin faşizme karşı kahramanca bir direniş eylemini açıkça temsil ediyordu. Matteotti'nin, Floransalı faşist Amerigo Dumini çetesi tarafından kaçırılıp öldürülmesine yol açacak olan Parlamento'daki son konuşması, Mussolini hükümetinin seçim hileleri için kullandığı yıldırma ve şiddet ortamını ve tekniklerini açıkça kınadı.

Fabrika işçileri arasında, sendika üyeliğindeki ve grev ve grevci sayısındaki düşüşe rağmen, 1926'da "ulusa karşı" sendikaların tamamen yasaklanmasına kadar belli bir militanlık devam etti. Kuzey metal işleme endüstrisindeki işçilerin zihniyeti, şirket içi komitelerde işçi temsilcisi pozisyonları için yapılan seçim rakamlarına yansıyor. Fiat verileri en kolay erişilebilir olanıdır (bunu Maurizio Antonioli ve Bruno Bezza'nın "*La Fiom* (Metalurji Federasyonu, CGL Üyesi) *Faşizmin Kökeninden* " adlı kitabından alıyoruz - Bari 1978): örneğin, 1923'te Torino, Lingotto'daki Fiat fabrikasında, 5.253 seçmen ve 4.217 oydan 2.499'u Fiom'a, 1.157'si Faşist sendikaya ve 374'ü Katolik sendikaya gitmişti. Birçok fabrikada faşistler aday listeleri bile hazırlamayı başaramadılar: Fiat Ricambi'de, Fiat San Giorgio fabrikasında ve Fiat Demiryolu Ekipmanları'nda Fiom sendikası 653 seçmenden 422 oy aldı. 1924'te Fiat Lingotto'da Fiom 3.985 oy alırken, faşistler 780 oy aldı. 1925'te komünistler, reformist Fiom sendikasıdan ayrı listeler sundular. Fiat Lingotto'da komünistler 2.980 oy, reformistler 2.899 oy ve faşistler 358 oy aldı. Araba yapım sektöründe de komünistler en çok oyu aldı, reformistler 142, Katolikler ise 110 oy alırken, faşist sendika aday göstermedi.

İşçi sınıfı kendini ifade etme olanağı bulduğu sürece bunu anti-faşist ve anti-kapitalist bir biçimde yaptı; bu iki kavram giderek aynı anlamı karşılıyor.

### "Matteotti krizi"

Matteotti'nin suikasttan önceki son konuşması 30 Mayıs 1924'te Temsilciler Meclisi'nde gerçekleşti. 10 Haziran'da Dumini liderliğindeki bir Faşist çete tarafından kaçırıldı. Daha sonraki soruşturmalar, Sosyalist milletvekilinin zorla götürüldüğü arabada bıçaklanarak öldürüldüğünü ortaya çıkardı. Matteotti'nin cesedi, 16 Ağustos'ta Roma'ya yaklaşık 20 kilometre uzaklıktaki Quartarella yakınlarındaki kırsalda izinli bir Carabinieri tugayı tarafından tesadüfen bulundu.

Matteotti'nin kaçırıldığı araç, Mussolini'ye yakın *Corriere Italiano* günlük gazetesinin müdürü Filippo Filippetti'ye aitti ve Piaggio, Ansaldo, Ilva, Eridania gibi büyük sanayi grupları ve Giovanni Agnelli'nin vazgeçilmez Fiat'ı tarafından finanse ediliyordu.

21 Haziran 1924'te, genel olarak Antonio Gramsci'ye atfedilen *L'Unità* gazetesinin başyazısında şöyle deniyordu: " 6 Nisan seçimleri, faşizmin nüfusun çok küçük bir azınlığı olduğunu açıkça göstermişti; oysa silahlı gücü ona milyonlarca oy ve Meclis'te 400 milletvekili kazandırmıştı. Matteotti'nin ortadan kaybolmasının kamuoyuna duyurulmasıyla faşizmin içine düştüğü ani kriz, öngörülemeyen ve tahmin edilemeyen bir olgu değildi : genel durumla, faşist rejimin karakteriyle, 6 Nisan seçimlerinin sonucuyla ortaya çıkan proleter kitlelerin ruh haliyle bağlantılıydı. "

"Matteotti olayı", aylarca süren ciddi bir siyasi krize yol açtı ve halihazırda büyük ölçüde yerleşik olan diktatörlük rejiminin olası çöküşünün habercisi gibi görüldü. Kriz, Faşist Parti'nin kendisini de etkiledi: istifalar ve partiyi ve sendikayı "yeniden kurma" girişimleri yaşandı. Bu girişimler, genellikle PNF'nin üst düzey yöneticileri tarafından organize edildi, ancak bu girişimler, Mussolini'nin direktiflerinin Matteotti olayına karıştığı yönündeki yaygın kamuoyu inancıyla daha da zedelenen Faşist sendikacılığın zaten zayıf olan otoritesinin bir kısmını yeniden tesis etme endişesini yansıtıyordu.

İşçi sınıfı sesini yeniden duyurmaya başladı, greve gitti ve işçilerin katılmaya zorlandığı faşist sendikaları terk etti. Lucca valisi daha sonra İçişleri Bakanı'na, sokak temizlikçileri, duvarcılar, çiftlik işçileri, marangozlar, kuryeler ve fırıncıların faşist sendikaların dışında özerk birlikler kurduğunu bildiren bir rapor gönderdi. Aynı raporda, bu olayı şöyle aktardı (Francesco Cordova, *Le origini dei sindacati fascisti*, Bari 1974):

*" Birkaç gün önce Viareggio'da, o şehrin tersane işçileri ve diğer kategorilerden işçiler, sendika sekreteri Vittorio Tronci tarafından davet edildi. Tronci, onlara Sayın Scorza'nın genelgesini okudu. Genelgede, Scorza tüm sendika üyelerine derhal (Faşist Parti'de) üyelik kartlarını almalarını ve 10 liralık aidat ödemelerini emretti. Tronci, hazır bulunanları il federasyonunun talebini onaylamaya veya reddetmeye çağırdı. Bir üye ayağa kalkıp reddetti. Diğerleri de onu takip etti. Tersane işçileri geçen Pazar günü limandaki işyerlerinde bir araya gelerek yaklaşık 300 işçiden oluşan özerk birliklerini kurdular. "*

En sanayileşmiş bölgelerde, valiler yıkıcı birliklerin yeniden canlandığını endişeyle bildirdi. Piedmont'ta, Ulusal Güvenlik Gönüllü Milisleri'nin İçişleri Bakanlığı'na sunduğu bir raporda, " özellikle sendikal örgütlenmede oldukça yetersiz kalan Ulusal Faşist Parti (PNF) için ciddi zorluklar yaratan " bu durumdan şikayet edildi. Rapor Piedmont ile sınırlı kalmadı ve Milano, Como, Brescia ve Bergamo'daki yoğun muhalefet faaliyetlerini kınarken, " Monza ve Gorgonzola bölgesi, Trezzo ve Cassano'da faşizme karşı birleşmiş halk kitleleri büyük ve kıskırtıcı. Vimercate ve Brianza bölgelerinde ise durum son derece kritik. " Komünistlerin ve Don Sturzo'nun Halk Partisi'nin sol kanadının faaliyetlerinde gözle görülür bir artışın yaşandığı Veneto'da da durum benzerdi. Pisa'da, " Saint-Gobain, Piaggio ve Richard Ginori fabrikalarında yıkıcı propaganda yoğun . " ifadesinin yer aldığı raporda , Perugia'da kızıl sendika şubesi kurulurken, Ancona ve çevresinde " yıkıcı faaliyetin önemli " olduğu kaydedildi.

Matteotti suikastı, işçi hareketinin hâlâ aktif olan hücrelerine yeni bir güç ve cesaret veren bir öfke dalgası yarattı. Ancak bu beklenmedik fırsat karşısında bile, sosyalist ve sendikal liderler kararlı bir mücadeleye girişmediler. Parlamento grupları, Aventine taktiği olarak adlandırılan taktiğe başvurdular (adını, geleneğe göre antik Roma pleblerinin patrisyenlerle aynı medeni hakları elde etmek için sığındıkları tepeden almıştır). Uygulamada, muhalefet grupları, hükümetin Matteotti'nin kaçırılması ve öldürülmesindeki rolü açıklığa kavuşana kadar Parlamento'daki sandalyelerini almayı reddetti. Mussolini, basın özgürlüğünü kısıtlayan yeni yasaları fazla zorlanmadan geçirmek için bundan yararlandı. "Aventine" grubu, kral ile hükümet arasında bir kopuşa ve yeni seçimlerin yapılmasına bel bağladı. Elbette bu gerçekleşmedi. Komünistlerin genel grev düzenleme önerisi, Turati ve diğer sosyalist liderler tarafından reddedildi. "Demokratik" önyargılar ve kurumlara karşı batıl inançlı bir saygı –ki bu kurumlar faşist katillerle açıkça işbirliği içindeydi– işçi sınıfının yönünü şaşırmasına ve silahsızlanmasına önemli ölçüde katkıda bulundu. Yeni kurulan Komünist Parti ise, güç dengesini önemli ölçüde değiştirecek gerekli güç ve nüfuza tek başına sahip olamadı.

Sosyalist liderlerin ve CGL'nin genel kararsızlığı, işçi sınıfının moralinin bozulmasına ve krizin yatışmasına katkıda bulundu. Böylece Mussolini, Ocak 1925'te, artık meşhur olan Meclis konuşmasında Matteotti cinayetinin

sorumluluğunu cezasız bir şekilde üstlenebildi. Krizin atlatılmasıyla birlikte, Faşist hükümet, 1925 ve 1926'da kabul edilen "Faşist Yasalar" ile daha otoriter bir yapıya doğru evrimini hızlandırdı.

Mussolini'nin Faşist hareketin ilk yıllarında işçi sınıflarını kandırmaya çalıştığı "proleter", cumhuriyetçi ve din karşıtı söylemler unutuldu ve eski liberal rejimin yeni bir monarşik-faşist ve din adamı devletine kesin dönüşümünü hızlandırdı. Faşist "devrim", burjuva siyasi iktidarının en gerici biçimini ortaya çıkardı. Bir zamanlar parlamenter demokrasinin kurumlarını "ikna edici" bir şekilde destekleyen üst burjuvazinin önde gelen isimleri, artık Faşist Büyük Konsey, Senato veya çeşitli loncaların sıralarında oturuyorlardı ve yirmi yıldan fazla bir süre boyunca Faşist rejim onların en sadık ve gayretli hizmetkârı olacaktı.

Bunu, tüm siyasi ve sendikal özgürlükleri ortadan kaldıran bir dizi yasa izledi. Confindustria ile Faşist şirketler arasındaki Palazzo Vidoni Paktı, ikincisine sendika temsili ve toplu sözleşme imzalama konusunda tekel hakkı verdi. Grevler, 3 Nisan 1926 tarihli bir yasayla yasaklandı. Aynı yılın 6 Kasım'ında, PNF (Ulusal Faşist Parti) hariç tüm siyasi partiler yasaklandı. Ayrıca, ölüm cezası verme yetkisine sahip Devlet Savunma Özel Mahkemesi kuruldu.

CGL'nin reformist liderliği, sendikanın Milano'daki merkezinin 1 Kasım 1926'da Faşist Milisler tarafından yerle bir edilmesinin ardından, ertesi yılın başında en büyük işçi örgütünü feshetmeye karar verdi. Tarihe utanç ve ihanet sembolü olarak geçecek bir belgede, D'Aragona, Rigola ve CGL'nin ulusal liderliğinin diğer üyeleri, Faşist çalışma yasalarını " *eylemlerimiz ve eleştirilerimizle katkıda bulunmakla yükümlü olduğumuz* " bir deney olarak kabul ettiklerini açıkladılar. Artık tabanından yoksun kalan sendika bürokrasisi, yalnızca kendi varlığını sürdürmekle ilgileniyordu. Rejim, D'Aragona ve meslektaşlarının 1941'e kadar kendi aylık dergisini yayımlayabilen Emek Sorunları İnceleme Derneği'ni kurmalarına izin vererek "minnettarlığımı" dile getirdi.

## **Sonuç olarak**

Troçki, İtalya'dakine benzer bir sona doğru ilerleyen Almanya'daki durumu gözlemleyerek, çeşitli metinlerinde faşizmin karşı-devrimci bir araç olarak önemini vurguladı. 1932 tarihli " *Alman Devrimi ve Stalinist Bürokrasi* " başlıklı bir metinde şöyle yazmıştı : " *Faşist rejimin saati, burjuva diktatörlüğünün parlamenter görünüşlü 'normal' askeri ve polis araçlarının artık toplumu dengede tutmaya yetmediği zamandır. Sermaye, faşizmin ajanları aracılığıyla öfkeli küçük burjuva kitlelerini, sınıfsızlaşmış ve morali bozulmuş yarı-proleter çetelerini, finans kapitalin öfke ve umutsuzluğa sürüklediği sayısız insanı harekete geçirir. Burjuvazi, faşizmden iyi bir iş çıkarmasını bekler : iç savaş yöntemlerini kabul ettiği andan itibaren, önümüzdeki uzun yıllar boyunca süikûnet ister.* " *Ve faşizmin liderleri, küçük burjuvaziye yoluna çıkan her şeyi yok eden bir koçbaşı gibi kullanarak bu çalışmayı başarıyla sonuçlandırıyorlar. Faşizmin zaferi, finans kapitalin tüm egemenlik, liderlik, eğitim organ ve kurumlarının doğrudan kontrolünü ele geçirmesine yol açar... Devletin faşizasyonu, yalnızca yönetim biçimlerinin ve yöntemlerinin "Mussolinleştirilmesini" değil -bu düzeyde, değişimler nihayetinde yalnızca ikincil bir rol oynar- her şeyden önce işçi örgütlerinin yok edilmesini içerir : proletarya tam bir kayıtsızlık durumuna düşürülmeli ve kitlelere derinlemesine nüfuz eden ve proletaryanın bağımsız kristalleşmesini engellemeyi amaçlayan bir kurumlar ağı yaratılmalıdır. Faşist rejimin özü tam da burada yatmaktadır .*

Mussolini ve İtalyan faşizminin diğer liderleri, küçük burjuvazinin geniş kesimlerinin ve çeşitli geçmişlere sahip giderek artan oranda dışlanmış bireylerin hoşnutsuzluğundan yararlanmayı başardılar. İlk faşist gruplar içinde kaba bir siyasi vizyon şekillendi ve bu toplumsal katmanlara, savaş sonrası kriz sırasında liberal devletin onlara sağlayamadığı siyasi nüfuz ve toplumsal prestij elde edebilecekleri yanılması verdi.

Bu heterojen grup, askeri kontrole ve burjuva devleti için "özgür birlik" olarak kullanılmaya müsaitti. Başlangıçta, kentsel ve kırsal küçük burjuvazinin büyük bir kısmı, sosyalist hareketi özlemlerinin olası bir temsilcisi ve taleplerinin sözcüsü olarak görüyordu. Ancak, 1919'un sonundan itibaren Sosyalist Parti, sürekli olarak devrimci beklentileri yükseltti, ancak her fırsatta bunlara ihanet etti. Hayal kırıklığı, orta sınıfların giderek büyüyen kesimlerinde nefrete dönüştü. Yöneticilere ve üst burjuvaziye duyulan nefret elbette, ama aynı zamanda krizin tek kurbanı olduğunu iddia eden ve bu nedenle servetin kalan kırıntılarını ele geçirme tehdidinde bulunan sosyalistlere ve işçilere duyulan nefret de.

Eylül 1920'de fabrika işgal hareketinin yenilgisiyle, Faşist Savaş Birlikleri hızla binlerce üye kazandı. Troçki'nin ironik bir şekilde yazdığı gibi, büyük sermaye tarafından mahvedilen küçük burjuvazi, rekabet ve enflasyondan korunan siyasi onur bulmak için *ulus*, *Roma medeniyeti* veya ırk mitine sığındı.

Mussolini ve faşizmin diğer liderleri için bu kitle, işçi hareketine karşı saldırı birliklerini oluşturuyordu. Mussolini, büyük burjuvazinin (yani büyük sanayiciler, bankacılar, toprak sahipleri ve devlet aygıtının üst kademeleri) temel korkusunun her şeyden önce proleter devrim korkusu olduğunu anlayacak kadar siyasi zekâyâ sahipti. En kararlı devrimciler, Ocak 1921'de bağımsız bir parti halinde örgütlenmelerinden önce bile komünistlerdi. Rus Devrimi'nin kitleler arasındaki prestijinden güç alan işçi sınıfının bu öncüsü, burjuvazi için en büyük tehdidi temsil ediyordu; böylece İtalyan "Bolşevikler", faşist hareketin ve silahlı çetelerinin stratejik siyasi hedefi haline geldi. Bu durum, faşistlerin Katolik kanadı da dahil olmak üzere işçi hareketinin tüm örgütlü biçimlerine saldırmasını engellemedi. Sosyalistler, komünistler, anarşistler, cumhuriyetçiler ve daha az ölçüde Halk Partisi ve köylü örgütlerinden Katolikler, hepsi paylarına düşen dayak ve hint yağına maruz kaldılar, hepsi ölümlerinin yasını tuttular.

Tarih, derin ve dramatik bir ekonomik kriz tüm toplumsal sınıfları vurduğunda, küçük burjuvazinin radikalleştiğini ve salt sayısal üstünlüğü sayesinde siyasi mücadelede kilit bir faktör haline gelebildiğini göstermiştir: bir pazarlık kozu, elbette, ama yine de belirleyici bir kozu. Bu, siyasi mücadelenin fiziksel bir çatışmaya, oyların değil, geleneksel toplumsal ilişkileri bozmaya, fiziksel çatışmalara girmeye ve gerçek veya hayali çıkarlarını savunmak için hayatlarını riske atmaya istekli erkek ve kadın sayısının önemli olduğu bir iç savaşa dönüşmesiyle kanıtlanmıştır. Ve gördük ki "savaşçı" sayısı yeterli değildi; örgütlenmeleri de gerekiyordu.

Bu olaylardan çıkarabileceğimiz ilk ders budur. İşçi sınıfı yeterince güçlü, örgütlü ve siyasi olarak iyi yönlendirilmiş olmayı başarır, diğer toplumsal katmanlara öncülük edebilir ve onları büyük sermayenin piyadeleri rolünden kurtarabilir. Aksi takdirde, eğer durum böyle olmazsa, bu sınıflar, belki de İtalya'da şu anda "güçlü güçler" olarak anılanlara karşı bir "sistem karşıtı" hareketi temsil ettiklerine inanarak, bilinçsizce de olsa üst burjuvaziye takip edeceklerdir. Bunun ilk örneklerini son olaylarda gördük; pandemi sırasında hükümetin Covid karşıtı önlemlerine karşı yapılan kitlesel gösterilerde, küçük esnaf ve zanaatkarların dükkan ve atölyelerinin kapatılmasına duydukları hoşnutsuzluk, aşırı sağcı gruplar tarafından kolayca istismar edildi. Bu gruplar genellikle kontrolü ele geçirmeyi başardı ve bu durum, 2021'de Roma'daki CGIL genel merkezinin (şimdi CGL tarafından benimsenen isim) yağmalanması gibi olaylarla doruğa ulaştı.

Roma Yürüyüşü'nden sadece birkaç yıl sonra kurulan faşist rejim, demokrasi karşısında "totaliterliğin zaferi" değil, şiddetli bir burjuva karşı-devriminin mantıksal sonucuydu. Aynı sınıf, "demokrasi" kurumlarını temsil eden aynı kişiler, faşizmin yolunu açtılar ve çoğu zaman kendileri de faşist oldular. Faşizmin yükselişini liberal devletin devrilmesi olarak tanımlamak, gerçeklerin incelenmesiyle çürütülen bir aldatmacadır. Mussolini rejimi liberalizmden doğmuştu veya başka bir deyişle, liberal "demokrasi"nin faşizme *dönüşmesi*ydi.

Faşizmin tek gerçek ve uzlaşmaz düşmanı, işçi hareketi, özellikle de komünist kanadıydı. Komünistler, faşist çetelere silah ve yasal koruma sağlayan burjuva "demokrasisi"ni ve kurumlarını savunmak için savaşıyorlardı. Proleter demokrasileri ve sosyalizm için, yani ancak kapitalizmin mezarından çıkabilecek bir toplumsal düzen için savaşıyorlardı ; tıpkı devrimci Rusya'nın ilk sovyetleri gibi, işçi konseyleri üzerine kurulu bir devlet için savaşıyorlardı. Anma törenlerinde duyulan resmi antifaşist söylem ne derse desin, tarih işçi sınıfına ve İtalyan halkının büyük bir kısmına "totalitarizm" ile demokrasi arasında *bir seçim yapma şansı sunmadı* . Alternatif, kapitalist sınıfların kışkırttığı şiddete boyun eğmek ya da burjuva devletin tüm yapısı yıkılıp farklı bir devlet, ekonomi ve topluma liderlik etme görevini üstlenene kadar kendilerini kolektif olarak savunmaktı. Galip gelen burjuvazi ve dolayısıyla faşizmdi.

Faşizm tarihinden, tekrarlanması zor özel koşullardan kaynaklanan her şeyi çıkarırsak, her zaman güncelliğini koruyan bir sorunun özü şudur: Egemen sınıf, demokratik siyasi biçimleri bir kez daha açıkça diktatörlük biçimleri lehine terk edebilir mi? Daha da spesifik olarak, işçi sınıfı söz konusu olduğunda, örgütlenme, toplanma, propaganda ve grev haklarıyla ilgili siyasi özgürlükler, en azından uzun bir demokratik ve parlamenter geleneğin var olduğu İtalya gibi ülkelerde, sonsuza dek garanti altında mıdır? Cevap ancak hayır olabilir.

Faşizm, birkaç şiddet yanlısı aşırılığının hareketi olarak başladı, ancak daha sonra esas olarak küçük toprak sahiplerini, çalışanları, genç öğretmenleri ve öğrencileri işe alan bir kitle hareketine dönüştü. İşçi hareketinin artan önemi ve devrimci bir yönde radikalleşmesi, burjuvazinin şiddetli bir tepki göstermesini ve proleter örgütlere karşı bir sindirme ortamı yaratmasını, ayrıca kamuoyunu "düzenin yeniden sağlanması" ve toplumsal hiyerarşilere saygı yönünde etkileyebilecek bir "kitle tabanı" oluşturmasını gerekli kıldı. Bu artan "düzen ihtiyacı", paradoksal bir şekilde, faşist çetelerin en vahşi ve yasadışı eylemlerinin bile hoşgörülle karşılanmasına olanak sağladı.

Bugün "kırmızı tehlike" diye bir şey olmadığı doğru. İş dünyası devrimci fikirlerden çok uzak görünüyor. Ancak tarih hızla ilerliyor ve büyük bir ekonomik kriz büyük toplumsal hareketleri tetikleyebilir. İşte tam da bu gibi durumlarda işçi sınıfı içinde yeni güçler ve yeni bir bilinç olgunlaşır. Devrimci propaganda, işçi sınıfının öncü kesimlerinde prestij ve otorite kazanabilir. Böylece kitlesel bir destekle gerçek devrimci işçi partileri kurulabilir. Ancak devrimci güçleri besleyen aynı dalga, karşı-devrimci güçleri de harekete geçirir. Halkın hoşnutsuzluğu her ikisine de güç sağlayabilir.

Ekonomik ilişkilerin daha geniş bağlamında, egemen sınıf, ulusal ölçekte hızlı kapitalist yeniden yapılanmanın gerekliliklerini karşılamak için güçlü bir siyasi güç merkezleşmesine ihtiyaç duyabilir. Böyle bir durumda, herhangi bir muhalif sesin susturulması gerekecektir. Dahası, işçi sınıfı açısından, büyük yeniden yapılanmalara genellikle eşlik eden ücret daralması ve artan sömürü, sendika konfederasyonlarının bugün çekinerek dile getirdiği de dahil olmak üzere, işçilerden gelen her türlü direnişin bastırılmasını gerektirecektir.

Faşizmin tarihi bize, parlamenter demokratik bir devletin vahşi ve acımasız bir baskı rejimine dönüşmesinin somut temellerinin, "demokrasi" kurumlarının ve onun çeşitli aygıtlarının -yargı, ordu ve polis- içinde yattığını göstermektedir. Kapitalist sınıf ve onun aracılığıyla iktidarı elinde tutanların demokratik özgürlükler çerçevesini parçalamaya "zorlandığı" koşullarda, işçi sınıfının önünde yalnızca iki seçenek vardır: Ya sonsuza dek, sessizce, sefalet, baskı ve her türlü sıkıntı rejimine katlanmak ya da diktatörlükle birlikte tüm burjuva düzenine son vermek.

**Ek: İtalyan Deneyiminden Dersler (Lev Troçki – 1932)**

İtalyan faşizmi, reformistlerin ihanetine uğrayan İtalyan proletaryasının ayaklanmasından doğrudan doğmuştur. Savaşın sona ermesinden bu yana, İtalya'daki devrimci hareket istikrarlı bir şekilde ivme kazanmış ve Eylül 1920'de işçilerin fabrika ve imalathaneleri ele geçirmesiyle doruğa ulaşmıştır. Proletarya diktatörlüğü bir gerçeklikti; tek yapması gereken örgütlenmek ve sonuçlarının tam olarak anlaşılmasıydı. Sosyal demokrasi korkup geri çekildi. Cesaretli ve kahramanca çabaların ardından proletarya kendini bir boşlukla karşı karşıya buldu. Devrimci hareketin çöküşü, faşizmin yükselişinin en önemli ön koşuluydu. Eylül ayında proletaryanın devrimci saldırısı durakladı; Kasım ayında ise faşistlerin ilk büyük saldırısı (Bologna'nın ele geçirilmesi) gerçekleşti.

Gerçekte, proletarya, Eylül felaketinden sonra bile savunma mücadeleleri yürütebilecek durumdaydı. Ancak Sosyal Demokratların tek bir kaygısı vardı: sürekli tavizler pahasına işçileri mücadeleden çekmek. Sosyal Demokratlar, işçilerin itaatkâr bir tutumunun burjuva "kamuoyunu" faşistlere karşı kıskırtacağını umuyorlardı. Dahası, reformistler Victor Emmanuel'in desteğine bile güveniyorlardı. Son ana kadar, işçileri Mussolini'nin çetelerine karşı savaşmaktan caydırmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Ancak bu nafileydi. Üst burjuvazinin öncülüğünü izleyen kraliyet, faşistlerin yanında yer aldı. Son anda faşizmin uysallıkla durdurulamayacağına ikna olan Sosyal Demokratlar, işçileri genel greve çağırdı. Ancak bu çağrı bir fiyaskoyla sonuçlandı. Reformcular, barutun alev alacağından korkarak uzun süre ıslak tutmuşlardı; titreyen elleriyle yanan bir kibritin yanına yaklaştıklarında barut alev almadı.

Faşizm, ortaya çıkışından iki yıl sonra iktidara geldi. Egemenliğin ilk döneminin, 1921-1922 ekonomik bunalımı sonrasında elverişli bir ekonomik iklime denk gelmesi sayesinde konumunu sağlamlaştırdı. Faşistler, geri çekilen proletaryayı ezmek için küçük burjuvazinin saldırgan gücünü kullandılar. Ancak bu hemen gerçekleşmedi. Zaten iktidarda olan Mussolini temkinli davrandı: henüz hazır bir modeli yoktu. İlk iki yıl boyunca Anayasa bile değişmeden kaldı. Faşist hükümet bir koalisyondu. Bu arada faşist çeteler sopalar, bıçaklar ve tabancalar kullanıyordu. Faşist devlet ancak kademeli olarak kuruldu ve bu da tüm bağımsız kitle örgütlerinin tamamen bastırılmasını gerektirdi.

Mussolini, bu sonucu Faşist Parti'nin bürokratikleşmesi pahasına elde etti. Küçük burjuvazinin saldırgan gücünü dizginledikten sonra, faşizm onu burjuva devletin menfesinde boğdu. Başka türlü hareket edemezdi, çünkü topladığı kitlelerin hayal kırıklığı onun için en yakın tehlike haline geliyordu. Bürokratikleşmiş faşizm, diğer askeri ve polis diktatörlük biçimlerine dikkat çekici bir şekilde yaklaştı. Artık eski toplumsal tabanına sahip değildi. Faşizmin ana rezervi olan küçük burjuvazi tükenmişti. Faşist devletin proletaryayı dağınık ve güçsüz bir durumda tutmasına yalnızca tarihsel atalet izin verdi. Güç dengesi otomatik olarak proletarya lehine değişti. Bu değişim devrime yol açmalıydı. Faşizmin yenilgisi, Avrupa tarihinin en felaket olaylarından biri olacaktı. Ancak gerçekler, tüm bu süreçlerin zaman aldığı kanıtıyor. Faşist devlet on yıldır varlığını sürdürüyor. Daha ne kadar dayanacak? Belirli bir zaman dilimi belirlemeye gerek kalmadan, Hitler'in Almanya'daki zaferinin Mussolini için bir başka uzun erteleme anlamına geleceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Hitler'in yenilgisi, Mussolini için sonun başlangıcı olacaktı.

Alman sosyal demokrasisi, Hitler'e yönelik politikasında tek bir kelime bile icat etmedi: İtalyan reformistlerin kendi dönemlerinde başardıklarını, daha vurgulu bir şekilde, daha da ılımlı bir şekilde tekrarladı. Reformistler faşizmi bir savaş sonrası psikozu olarak açıklarken; Alman sosyal demokrasisi onu bir "Versay" psikozu, hatta bir kriz psikozu olarak gördü. Her iki durumda da reformistler, emperyalist gerilemeden doğan bir kitle hareketi olarak faşizmin organik doğasına göz yumdular.

İşçilerin devrimci bir seferberliğinden korkan İtalyan reformistler, tüm umutlarını "Devlet"e bağladılar. Savaş sloganları şuydu: "Victor Emmanuel, müdahale et!" Alman sosyal demokrasisi, Anayasa'ya sadık bir hükümdar kadar demokratik bir kaynağa sahip değil. Neyse, bir başkanla yetinmek zorunda. "Hindenburg, müdahale et!"

Mussolini'ye karşı mücadelede, yani onun önündeki geri çekilmeye, Turati şu parlak sözü ortaya atmıştı: "*Korkak olma cesaretime sahip olmak gerekir.*" Alman reformistleri sloganlarında daha az ciddiyetsizler. "*Popüler olmamaya katlanma cesareti*" (*Mut zur Unpopularität*) talep ediyorlar. Bu da aynı anlama geliyor. Düşmana korkakça uyum sağlayan biri, sevilmemekten korkmamalıdır.

Aynı nedenler aynı sonuçları doğurur. Olayların gidişatı yalnızca Sosyal Demokrat Parti liderliğine bağlı olsaydı, Hitler'in kariyeri garanti altına alınmış olurdu.

Ancak Alman Komünist Partisi'nin İtalya deneyiminden pek fazla ders almadığını da kabul etmek gerekir.

İtalyan Komünist Partisi, faşizmle neredeyse aynı anda ortaya çıktı. Ancak faşizmi iktidara getiren aynı devrimci geri çekilme koşulları, Komünist Parti'nin gelişimini de engelledi. Faşist tehlikenin büyüklüğünü kavrayamadı, devrimci yanlısamlara sarıldı, birleşik cephe politikasına uzlaşmaz bir şekilde karşı çıktı, kısacası, tüm tipik büyüme sancılarını çekti. Bu pek de şaşırtıcı değil: Parti henüz iki yaşındaydı. Faşizmi "kapitalist gericilik"ten başka bir şey olarak görmüyordu. Komünist Parti, küçük burjuvazinin proletaryaya karşı seferberliğinden kaynaklanan faşizmin kendine özgü özelliklerini kavrayamadı. İtalyan arkadaşarımdan aldığım bilgilere göre, tek istisna Gramsci olmak üzere, Komünist Parti, faşist bir iktidarı ele geçirmenin mümkün olduğunu inanmıyordu. Proleter devrim yenildiği, kapitalizm dimdik ayakta kaldığı ve karşı-devrim zafer kazandığı için, hangi karşı-devrimci darbe hâlâ gerçekleşebilirdi ki? Burjuvazi kendine karşı ayaklanamaz! İtalyan Komünist Partisi'nin temel siyasi yönelimi buydu. Ancak İtalyan faşizminin o dönemde henüz oluşum aşamasında olan yeni bir olgu olduğu unutulmamalıdır: Onun kendine özgü özelliklerini ayırt etmek, daha deneyimli bir parti için bile zor olurdu.

Alman Komünist Partisi'nin bugünkü liderliği, İtalyan komünizminin başlangıçtaki tutumunu neredeyse birebir yansıtıyor: Faşizm salt kapitalist tepkidir; kapitalist tepkinin çeşitli biçimleri arasındaki farklar, proletaryanın bakış açısından önemsizdir. Alman partisinin aynı dönemdeki İtalyan partisinden çok daha eski olması göz önüne alındığında, bu kaba radikalizm daha da mazur görülebilir; üstelik Marksizm, bugün İtalya'nın trajik deneyimiyle zenginleşmiştir. Faşizmin halihazırda var olduğunu iddia etmekle iktidara gelme olasılığını inkâr etmek, siyasi olarak aynı kapıya çıkar. Faşizmin kendine özgü doğasını görmezden gelmek, ona karşı mücadele etme iradesini felç etmekten başka bir işe yaramaz.

Asıl suç, açıkça Komünist Enternasyonal liderliğindedir. İtalyan komünistler, bu hatalara karşı uyarıda bulunmak için seslerini herkesten daha fazla yükseltmeliydi. Ancak Stalin ve Manuilski, onları kendi yenilgilerinin en önemli derslerini inkâr etmeye zorladı. Ercoli'nin, sosyal faşizmin, yani Almanya'da faşist bir zaferi pasifçe beklemenin pozisyonlarını ne kadar hevesle terk ettiğini gördük.

Uluslararası sosyal demokrasi, Bolşevizmin ancak geri kalmış bir ülkede mümkün olduğunu söyleyerek kendini uzun süre avuttu. Daha sonra aynı iddiayı faşizme de uyguladı. Alman sosyal demokrasisi, kendi pahasına da olsa, bu avuntunun yanlışlığını şimdi anlamalıdır: Küçük burjuva yoldaşları faşist kampa katıldı ve katılmaya devam ederken, işçiler Komünist Parti'ye geçiyor. Almanya'da yalnızca faşizm ve Bolşevizm geliyor. Bir yandan Rusya, diğer yandan İtalya, Almanya'dan çok daha geri ülkeler olmalarına rağmen, her ikisi de emperyalist kapitalizmin karakteristik siyasi hareketlerinin gelişimine sahne olmuştur. Gelişmiş Almanya, Rusya

ve İtalya'da zaten tamamlanmış olan süreçleri yeniden üretmek zorundadır. Alman gelişiminin temel sorunu artık şu şekilde formüle edilebilir: Rus yolunu mu, yoksa İtalyan yolunu mu izlemek?

Elbette bu, Almanya'nın oldukça gelişmiş toplumsal yapısının Bolşevizmin ve Faşizmin geleceği için önemsiz olduğu anlamına gelmez. İtalya, Almanya'dan daha büyük ölçüde küçük burjuva ve köylü bir ülkedir. Almanya'da tarım ve ormancılıkta 9,8 milyon, sanayi ve ticarete ise 18,5 milyon kişinin çalıştığını hatırlamak yeterlidir; bu sayı neredeyse iki katıdır. İtalya'da tarım ve ormancılıkta çalışan her 10,3 milyon kişiye karşılık sanayi ve ticarete çalışan kişi sayısı 6,4 milyondur. Bu ham, toplu rakamlar, proletaryanın Alman ulusunun yaşamındaki önemli özgül ağırlığını yansıtmaktan hâlâ çok uzaktır. Buna karşılık, muazzam sayıdaki işsiz bile Alman proletaryasının toplumsal gücünün kanıtıdır. Önemli olan, bu gücü devrimci siyasi terimlere aktarmaktır.

Alman proletaryasının, İtalya'daki Eylül Günleri ile aynı tarihsel düzeye yerleştirilebilecek son büyük yenilgisi 1923 yılına dayanır. Bunu izleyen sekiz yıl boyunca birçok yara iyileşmiş ve yeni bir nesil ortaya çıkmıştır. Almanya Komünist Partisi, İtalyan komünistlerinin 1922'deki gücünden çok daha büyük bir gücü temsil etmektedir. Proletaryanın özgül ağırlığı; son yenilgisinden bu yana geçen hatırı sayılır süre; ve Komünist Parti'nin muazzam gücü: Bunlar, durumun ve gelecek beklentilerinin genel değerlendirilmesinde muazzam önem taşıyan üç avantajdır.

Ancak bu avantajlardan yararlanmak için onları anlamak gerekir. Oysa durum böyle değil. Thaelmann'ın 1932'deki tutumu, Bordiga'nın 1922'deki tutumunu yansıtıyor. Tehlikenin özellikle ciddileştiği nokta tam da burası. Ancak burada da on yıl önce mevcut olmayan ek bir avantaj var. Alman devrimcileri arasında, son on yılın deneyiminden yararlanan bir Marksist muhalefet var. Bu muhalefet sayıca az olsa da, yaşananlar sesine olağanüstü bir güç katıyor. Belirli koşullar altında, en ufak bir itiş çıkış gibi büyüyebilir. Sol Muhalefet'in eleştirel gücü, proleter öncünün politikasında zamanında bir değişikliğe katkıda bulunabilir. İşte bugünkü görevimiz de tam olarak budur!

Alıntı: *Alman Devrimi ve Stalinist Bürokrasi* (1932)